

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2023

Anežka Benešová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Vybraná díla Josteina Gaardera a jejich kritický ohlas

Bakalářská práce

Autor práce: Anežka Benešová

Studijní program: Komunikační studia

Vedoucí práce: PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. července 2023

Anežka Benešová

Bibliografický záznam

BENEŠOVÁ, Anežka. *Vybraná díla Josteina Gaardera a jejich kritický ohlas*. Praha, 2023. 57 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rozsah práce: 80 145 znaků včetně mezer

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá dvěma díly norského spisovatele a filozofa Josteina Gaardera, novelou *Dívka s pomeranči* (2004) a románem *Hrad v Pyrenejích* (2011), a jejich vybranými kritickými ohlasy. Cílem práce je interpretovat obě díla a začlenit je do kontextu jejich kritických ohlasů. Teoretická část práce představuje osobnost autora, jeho život a znaky charakteristické pro jeho tvorbu a v samostatné kapitole dále vymezuje pojmy literární kritika, recenze a interpretace. Praktická část je rozčleněná do dvou kapitol, z nichž každá se věnuje jednomu z vybraných literárních děl – nabízí jeho interpretaci a analýzu kritických ohlasů, do níž byly zahrnuty česky, německy či anglicky psané recenze publikované v denním tisku, online médiích a kulturně zaměřených periodikách či webech. Na rozbor jednotlivých literárněkritických textů navazují samostatné podkapitoly, které shrnují poznatky týkající se společných znaků, či naopak odlišností analyzovaných recenzí.

Abstract

The bachelor theses deals with two works written by Norwegian writer and philosopher Jostein Gaarder, the novel *The Orange Girl* (2004) and the novel *The Castle in the Pyrenees* (2011), and their selected critical responses. The aim of this thesis is to interpret both works and place them in the context of their critical responses. The theoretical part of the thesis introduces the personality of the author, his life and the features characteristic of his work, and in a separate chapter further defines the terms literary criticism, review and interpretation. The practical part is divided into two chapters, each of which is devoted to one of the selected literary works – it offers its interpretation and analysis of Critical responses, which include Czech, German and English review published in the daily press, online media and culturally oriented periodicals or websites. The analysis of individual literary Critical texts is followed by separate subchapters that summarize the findings regarding the common features or differences of the analyzed reviews.

Klíčová slova

Jostein Gaarder, literární kritika, recenze, kritický ohlas, filozofický román, interpretace

Keywords

Jostein Gaarder, literary criticism, review, critical response, philosophical novel, interpretation

Title/název práce

Selected Works by Jostein Gaarder and Their Critical Response

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Čeňkové, Ph.D. za trpělivé vedení a cenné připomínky.

Obsah

Úvod	2
1. Metodologie bakalářské práce	4
2. Jostein Gaarder	6
2.1 Život a díla Josteina Gaardera.....	6
2.2 Charakteristika tvorby Josteina Gaardera.....	9
2.2.1 Romány plné orázek.....	9
2.2.2 Dialogická výstavba.....	11
2.2.3 Paralelní světy vložených příběhů.....	12
3. Literární kritika	13
4. Dívka s pomeranči	16
4.1 Interpretace novely Dívka s pomeranči.....	16
4.2 Kritická reflexe novely Dívka s pomeranči.....	20
4.2.1 České recenze novely Dívka s pomeranči.....	21
4.2.2 Zahraniční recenze novely Dívka s pomeranči.....	23
4.2.3 Shrnutí.....	26
5. Hrad v Pyrenejích	29
5.1 Interpretace románu Hrad v Pyrenejích.....	29
5.2 Kritická reflexe románu Hrad v Pyrenejích.....	32
5.2.1 České recenze románu Hrad v Pyrenejích.....	33
5.2.2 Zahraniční recenze románu Hrad v Pyrenejích.....	35
5.2.3 Shrnutí.....	38
Závěr	41
Summary	42
Seznam použitých zdrojů	45
Seznam příloh	52
Přílohy	53

Úvod

Tématem bakalářské práce jsou díla norského spisovatele a filozofa Josteina Gaardera *Dívka s pomeranči* (*Appelsinpiken*, 2003, česky 2004) a *Hrad v Pyrenejích* (*Slottet i Pyreneene*, 2008, česky 2011) a jejich vybrané kritické ohlasy. Gaarder patří k nejpůvodnějším současným norským autorům, ve světovém měřítku má renomé zejména na poli literatury pro děti a mládež. Téměř všechny jeho romány se dočkaly překladu do světových jazyků a bestseller *Sofiin svět* se v 90. letech dokonce na čas stal nejprodávanejší knihou na světě. Gaarderova tvorba je unikátní pro zaměření na filozofickou tematiku, kterou autor čtenářům, navzdory její složitosti, nabízí nejen srozumitelně, ale i čtivě a mnohdy hravě. Při psaní zpravidla něžně a zároveň naléhavě klade existenciální otázky. *Dívka s pomeranči* a *Hrad v Pyrenejích* z tohoto pravidla nejsou výjimkou. Tato dvě konkrétní díla jsem zvolila jednak proto, že se jejich interpretací a kritickou reflexí dosud žádná česká akademická práce nezabývala, a jednak proto, že mezi nimi lze spatřit mnoho paralel. Svou roli v jejich výběru sehrála i osobní rovina – obě tato díla v období mého dospívání představovala jistý předěl mezi literaturou pro mládež a literaturou pro dospělé.

V rozhovoru pro *Berliner Morgenpost* v roce 2009 Jostein Gaarder řekl: „Proč je v mých knihách tolik filozofie? Jsem filozofický člověk. A co je to filozofie? Jde v ní o život a smrt. A mezi nimi je láska, mezilidské vztahy. Právě teď se nacházím ve fázi, kdy zkoumám lásku a vztahy.“¹ Tato fáze koresponduje s obdobím, kdy vyšla *Dívka s pomeranči* a *Hrad v Pyrenejích*, mezi lety 2003 a 2008, což je pro pochopení podobnosti těchto děl podstatné. Zatímco v předešlých Gaarderových románech se milostná témata téměř neobjevovala, v obou vybraných figurují jako jedno z témat ústředních. Přestože obě díla zachycují diametrálně odlišný příběh, a jedno je určeno spíše mladým čtenářům, zatímco druhé primárně dospělým, jsou mezi nimi zjevné i další podobnosti. Spojuje je forma románu v dopisech, témata související se smrtí, rovina děje tvořená vzpomínkami na minulost a v neposlední řadě některé motivy, například motiv vesmíru.

Cílem bakalářské práce má být interpretace těchto dvou děl a jejich zasazení do kontextu relevantních kritických ohlasů. Prostřednictvím teoretické části přibližuji život a

---

¹ BEDDIES, Peter. „Beweg dich beim Denken“. *Berliner Morgenpost* [online]. 9.12.2009 [2023-06-27]. Dostupné z: <https://www.morgenpost.de/printarchiv/kultur/article104939954/Beweg-dich-beim-Denken.html>

jednotlivá díla autora, nastiňuji specifika jeho tvorby, definuji pojem literární kritika a základní související termíny. V praktické části se konkrétně zabývám díly *Dívka s pomeranči* a *Hrad v Pyrenejích* – snažím se je interpretovat a analyzuji vybrané recenze, které v návaznosti na ně vyšly v českém i zahraničním prostředí.

1 Metodika bakalářské práce

Samotné analytické části práce, která rozebírá jednotlivé kritické ohlasy, předchází interpretační část, v níž zasazují obě díla do svého vlastního interpretačního rámce. Bylo by nesprávné vnímat interpretaci jen jako odborný či umělecky zpracovaný výklad díla, který je součástí literární kritiky. V mnoha běžných životních situacích se setkáváme s neformálním druhem interpretace, například když čtenáři probírají dílo s lidmi ze svého okolí, když žáci s učitelem o díle diskutují během výuky nebo když čtenář dílo během čtení interpretuje v duchu, sám pro sebe.²

Interpretaci lze aplikovat nejen v rámci literární vědy, ale též při analýze rozsáhlých textových dokumentů. Renáta Sedláková v publikaci *Výzkum médií – Nejužívanější metody a techniky* pojednává o tzv. interpretativním čtení jako o kvalitativním výzkumném postupu. Stěžejní roli při něm podle Sedlákové hraje samotný výběr textů: „Protože většinou není možné analyzovat všechna dostupná data vztahující se ke zkoumanému problému, je prvním zásadním krokem výzkumu právě výběr textů k interpretaci. Voleny jsou záměrně na základě jejich důležitosti pro zkoumané téma, nikoli v závislosti na požadavcích reprezentativity jako u pozitivisticky vedených výzkumů.“³ Za další předpoklad pro analytickou práci metodou interpretativního čtení považuje vlastnosti výzkumníka – má mít smysl pro detail, cit pro výklad významů slov a schopnost porozumět jádru komunikace. Badatel pak „hledá v datech a vyzdvihuje znaky, jež nejlépe vystihují celý datový soubor“⁴ a „odpovídá si na otázky vztahující se k dílčím částem textu a následně posuzuje adekvátnost odpovědí v širším rámci celého textu“⁵.

V analytické části bakalářské práce jsem zvolila postup kvalitativní sémiotické analýzy kritických ohlasů na díla *Dívka s pomeranči* a *Hrad v Pyrenejích*. Tomáš Trampota a Martina Vojtěchovská v publikaci *Metody výzkumu médií* kvalitativní výzkumné metody charakterizují jako takové, které „vycházejí z představy, že poznání se děje na základě interpretace a je vždy subjektivní povahy“⁶. Specifika sémiotické analýzy podle nich

---

² CULLER, Jonathan. *Krátký úvod do literární teorie*. 2. rozš. vyd. Brno: Host, 2015, s. 75.

³ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 392.

⁴ Tamtéž, s. 393.

⁵ Tamtéž.

⁶ TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál 2010, s. 19.

spočívají v tom, že je vhodná „pro zkoumání významu obsahů mediálních sdělení“⁷ a „sleduje významy textů na několika rovinách označování“⁸.

V rámci analýzy vybraných recenzí se pokouším porovnat názory recenzentů, identifikovat opakující se motivy a stanovit, které aspekty děl se dočkaly pozitivních, a které naopak negativních ohlasů. Jednotlivé literárněkritické texty jsem vybírala podle kritérií, která by měla splňovat relevantní recenze. Dbala jsem na jejich rozsah a rozmanitost témat, na která se zaměřuji. Vyhýbala jsem se článkům zjevně komerční povahy, recenzím na čtenářských zájmových webech a textům bez uvedení autora.

Při rešerši směřující k nalezení vhodných textů jsem využívala internetové vyhledávání, databáze EBSCO, PressReader, Factiva a Newton a online archivy Moravské zemské knihovny, časopisu *Host* a časopisu *Bookbird*. Volila jsem recenze v českém, anglickém a německém jazyce. Přestože díla vyšla v desítkách jazykových mutací, nevyvolala tolik kritických ohlasů jako některé známější Gaarderovy romány, například již zmiňovaný *Sofiin svět* či *Tajemství karet*. V případě anglickojazyčných recenzí jsem překvapivě dohledala texty, které odpovídaly stanoveným kritériím, jen v australském, nikoli v britském či americkém prostředí.

Pasáže jak z cizojazyčných recenzí, tak z rozhovorů, článků či knih, které do bakalářské práce komponuji, jsou výsledkem mého vlastního překladu citovaného textu.

---

⁷ TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál 2010, s. 117.

⁸ Tamtéž.

2 Jostein Gaarder

2.1 Život a díla Josteina Gaardera

Jostein Gaarder patří k mezinárodně věhlasným norským autorům. Narodil se 8. srpna 1952 v Oslu. Jeho matka působila jako učitelka a také autorka dětských knih. Sám Gaarder na své dětství vzpomíná s tím, že si z něj odnesl zejména toleranci a empatii, které hrají důležitou roli i v jeho dílech. Gaarder navštěvoval střední školu Katedralskole v Oslu a následně na ni navázal studiem literatury a filozofie na Univerzitě v Oslu. Ve dvaadvaceti letech se oženil se Siri Dannevig, se kterou má dva syny.⁹

Po dokončení vysokoškolského studia se Gaarder s rodinou přestěhoval do Bergenu, kde učil na střední škole a kde také vznikla první z jeho děl. Jeho debutem byla sbírka povídek *Diagnosen og andre noveller* (1986).¹⁰ Už předtím ale vyšlo několik publikací s náboženskou či filozofickou tematikou, jejichž byl Gaarder spoluautorem. První Gaarderova kniha určená mládeži byla *Barna fra Sukhavati* (1987). Tu o rok později následovala pohádková próza *Žabí zámek (Froskeslottet)*, 1988, česky 2008), do kterého Gaarder komponuje motivy z raných norských mýtů a pohádek.¹¹

První Gaarderův román pro starší čtenáře *Tajemství karet (Kabalmysteriet)*, 1990, česky 1996) časopis *Bookbird* označil za spisovatelův „literární průlom“.¹² Hlavním hrdinou příběhu je dvanáctiletý chlapec Hans Thomas, který spolu se svým otcem cestuje po Evropě a hledá matku. Cestou se Hans noří do četby „kolibří knížky“, která vypráví o ztroskotanci na pustém ostrově a o ožvlých kartách. Společná četba a konverzace s otcem před Hansem rozprostírají velké filozofické otázky, jednotlivé epochy historie i úžas nad světem. Čtenář při tom může pozorovat, jak chlapec postupně dospívá. V knize se

---

⁹ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

¹⁰ ALCHAZIDU, Athena; DOROVSKÝ, Ivan; ŘEŘICHOVÁ, Vlasta (eds.). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I, Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007, s. 338.

¹¹ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 104 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

¹² The 2000 Hans Christian Andersen Awards: The Nominees. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature* [online]. 2000, č.3, s. 54 [2023-04-29]. Dostupné z: https://www.ibby.org/es/subnavigation/archives/flipbook?tx_archive_archivelist%5Baction%5D=show&tx_archive_archivelist%5Bcontroller%5D=Publication&tx_archive_archivelist%5Bpublication%5D=98&cHash=58d6f58b16c2366525e243576893ae6c

poprvé v takové míře propracovanosti snoubí fantaskní svět se světem reálným, což platí i u pozdějších Gaarderových děl. Gaarder za *Tajemství karet* v roce 1990 získal Cenu norského ministerstva kultury (Kulturdepartementenes pris) a Cenu kritiků za knihy pro děti a mládež (Kritikprisen for barne- og ungdomsboker) a o pět let později také prestižní ocenění Kniha pro mládež měsíce (Jugendbuch des Monats) od Deutsche Akademie für Kinder- und Jugendliteratur.¹³

Nepochybně nejúspěšnějším Gaarderovým románem se stal *Sofiin svět* (*Sofies verden*, 1991, česky 1995), který byl přeložen do padesáti jazyků, dostal se ke čtenářům napříč kontinenty a v Norsku se po tři roky držel na špičce žebříčku bestsellerů.¹⁴ V roce 1995 se dokonce stal nejprodávanější knihou z řad fikcí na světě.¹⁵ Hlavní hrdinkou románu je čtrnáctiletá dívka Sofie Amundsenová, která nejprve ve schránce nalézá tajemné dopisy a později se seznamuje s jejich pisatelem, filozofem Albertem Knoxem. Skrze příběh Sofie a jejího učitele Alberta autor zachycuje celé dějiny filozofie. Nevídaným způsobem čtenáře vtáhne do jednotlivých historických období a poutavou formou představuje filozofické směry i osobnosti, které je formovaly. Zcela unikátní je i rozuzlení příběhu, kdy čtenář zjišťuje, že Sofie a Alberto nejsou reálnými postavami, jak to celou dobu vypadalo, nýbrž fiktivními charaktery, které pro jistou Hildu vymyslel její otec s cílem přiblížit dceři právě dějiny filozofie. *Sofiin svět* byl zfilmován, vznikla jeho dramatická adaptace pro televizi, stal se předlohou pro divadelní představení, muzikál, a dokonce i pro počítačové hry.¹⁶ I za *Sofiin svět* Gaarder obdržel Německou cenu za literaturu pro mládež (Deutscher Jugendliteraturpreis), dále například Cenu Sonji Hagemannové za dětskou knihu (Sonja Hagemanns barnebokpris). Část výtědku ze *Sofiina světa* se Gaarder s manželkou rozhodli využít na založení Sofiiny nadace, která podporuje organizace a jednotlivce ve snaze chránit životní prostředí.¹⁷

---

¹³ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 104-105 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

¹⁴ ALCHAZIDU, Athena; DOROVSKÝ, Ivan; ŘEŘICHOVÁ, Vlasta (eds.). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I, Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007, s. 338.

¹⁵ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 102 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

¹⁶ ALCHAZIDU, Athena; DOROVSKÝ, Ivan; ŘEŘICHOVÁ, Vlasta (eds.). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I, Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007, s. 338.

¹⁷ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 107-108 [2023-04-29]. Dostupné z:

Sofiin svět se stal natolik úspěšným, že Gaarderovi umožnil opustit své místo učitele. Autor se tak i s rodinou přestěhoval zpět do Osla, kde pokračoval ve své tvorbě. Rok po *Sofiině světě* vychází *Kouzelný kalendář (Julemysteriet, 1992, česky 2002)* s adventní tematikou, který formou blízkou dětem nastiňuje historii křesťanství¹⁸, a za další rok *Bibbi Bokkens magiske bibliotek* (1993), kterou Gaarder napsal spolu Klausem Hagerupem.¹⁹

V dalším románu *Jako v zrcadle, jen v hádance (I et speil, i en gate, 1993, česky 1999)* Gaarder poprvé pracuje se smrtí a eventualitou posmrtného života jako s ústředním tématem knihy, a to skrze postavu dívky Cecilie, která umírá na rakovinu a rozmlouvá s andělem jménem Ariel. Stejným motivem se autor později zabývá i ve své další tvorbě, mimo jiné v *Dívce s pomeranči* a částečně také v *Hradu v Pyrenejích*. Román *Jako v zrcadle, jen v hádance* se sice nedočkal takového celosvětového úspěchu jako *Sofiin svět*, Gaarder za něj zato obdržel jedny z nejprestižnějších evropských literárních cen, například The Bookseller's Prize nebo Buxtehuder Bulle.²⁰

V roce 1996 Gaarder vydává dětskou knížku *Haló! Je tu někdo? (Hallo? Er det noen her?, 1996, česky 1998)* – příběh o setkání chlapce s mimozemšťanem, který opět otevírá zásadní filozofické otázky týkající se lidského života.²¹ V témže roce Gaarderovi vychází také román *Vita brevis (Vita Brevis, 1996, česky 1997)*, adresovaný naopak primárně dospělým čtenářům. I v něm Gaarder řeší princip a smysl lidského bytí, za který považuje lásku. Román má formu dopisu Florie, partnerky sv. Augustina, a zachycuje podoby lásky v návaznosti na církevní tematiku a náboženstvím formované společenské normy okolo roku 400 našeho letopočtu.²²

<https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ MERTINOVÁ, Petra. Jostein Gaarder. In: *iLiteratura*. [online]. 11. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/14023-gaarder-jostein>

²⁰ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 107 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

²¹ Haló! Je tu někdo? In: *Městská knihovna* [online]. [cit./vid. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://search.mlp.cz/cz/titul/halo-je-tu-nekdo/2159332/#/getPodobneTituly=deskriptory-eq:9874-amp:key-eq:2159332>

²² SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 108 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

Na přelomu tisíciletí Gaarder dokončuje román *Maya* (1999), ve kterém vůbec poprvé do role hlavní postavy dosazuje dospělé. Propojuje v něm přírodovědní a etická témata, a i tady využívá formu dopisu. Záhy po *Maye* následuje román *Principálova dcera* (*Sirkusdirektorens datter*, 2001, česky 2004), příběh vypravěče Pettera, který prodává nápady na zápletky zoufalým spisovatelům a pátrá po své dceři.²³ Poté Gaarder vydává *Dívku s pomeranči* a o pět let později *Hrad v Pyrenejích*. Interpretaci obou románů a jejich kritické reflexi se věnuje tato bakalářská práce.

Po čtyřleté pauze od *Hradu v Pyrenejích* Gaarder přichází s knihou atypického formátu, a to se sbírkou filozofických otázek nazvanou *To je otázka* (*Det spors*, 2012, česky 2013), doplněnou o kresby tureckého ilustrátora Akina Düzakina. Následuje novela *Anna. Bajka o klimatu a životním prostředí Země* (*Anna. En fabel om klodens klima og miljø*, 2013, česky 2014), kde Gaarder opouští filozofické úvahy a otevírá téma environmentálních problémů. Příběh je dystopií odehrávající se v Norsku v roce 2082.²⁴ Sám autor ho považuje za určitý doplněk k *Sofinu světu*, ve kterém zcela opomněl problematiku klimatické krize.²⁵

Posledními Gaarderovými díly přeloženými do češtiny jsou román *Loučkář* (*Dukkeforeren*, 2016, česky 2017) a novela *Tak akorát* (*Akkurat passe*, 2018, česky 2019).

2.2 Charakteristika tvorby Josteina Gaardera

2.2.1. Romány plné otázek

Stejně jako většina úspěšných norských autorů přelomu dvacátého a jednadvacátého století je i Jostein Gaarder prozaik. Unikátní je však mezi norskými literáty tím, že svému mezinárodnímu věhlasu vděčí tvorbě určené primárně pro děti a mládež.²⁶ Na otázku, proč si za své čtenářské publikum zvolil právě děti a mládež, spisovatel v rozhovoru pro server iLiteratura odpověděl: „Důvodem, proč jsem se rozhodl psát pro děti, je fakt, že děti jsou na světě nováčky. Mají v sobě zvědavost, kterou v sobě nosím i já. Pamatuji se, že když

---

²³SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 109 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

²⁴ Tamtéž.

²⁵ GREČNEROVÁ, Barbora. Všichni dospělí kdysi bývali dětmi. In: *iLiteratura* [online]. 13. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: [Všichni dospělí kdysi bývali dětmi – iLiteratura.cz](https://www.iliteratura.cz)

²⁶ HUMPÁL, Martin; PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000* [online]. Praha: Karolinum, 2015 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/moderni-skandinavske-literatury-1870-2000-1303900/>, s. 307

jsem byl sám dítě, měl jsem pocit, že jsem součástí jedné velké záhady. ... Všichni dospělí kdysi bývali dětmi, v každém dospělém se skrývá dítě.“²⁷ V rozhovoru pro Aktuálně.cz zase říká: „Děti jsou zprostředkovatelé, protože si často kladou podobné otázky jako filozofové, jsou ještě schopné se světu divit a žasnout nad něčím.“²⁸ Je evidentní, že úžas, zvědavost a entusiasmus, které dohromady umožňují pohled na svět dětskýma očima, zásadně formují Gaarderův přístup k filozofii a výrazně se promítají do všech jeho děl.

Jednou z příčin, proč se Gaarderovy filozofické romány staly tak oblíbenými, je nepochybně fakt, že ani ty z nich, které cílí primárně na dětské či dospívající čtenáře, zdaleka nejsou prvoplánové a nabízejí obohacení napříč věkovými kategoriemi. Lisa Rainwater van Suntum v tomto ohledu přirovnává Josteina Gaardera k Hansi Christianu Andersenovi, jehož pohádky také na první pohled působí dětsky, avšak skrývají v sobě hloubku a ponaučení, která zasáhnou staršího čtenáře.²⁹

Na rozdíl od pohádek Hanse Christiana Andersena se ale v dílech Josteina Gaardera objevují témata k přemítání mnohem explicitněji. Hlavními hrdiny jeho románů jsou často děti nebo dospívající, kteří se střetávají s komplikovanými filozofickými otázkami, například jak vznikl svět, jaký je smysl našeho bytí nebo zda existuje posmrtný život. Těžko uchopitelná témata podává Gaarder čtenářům v podobě, která je stravitelná, avšak současně filozofii nijak nebagatelizuje ani nedeformuje. Takovými tématy jsou nejčastěji smrt a otázka posmrtného života, smysl lidské existence, původ veškerého bytí nebo střet rozumu s nadpřirozenem. Spisovatel s nimi pracuje v případě dětských knih citlivě a něžně, avšak nikoli naivně, v případě knih pro dospělé důmyslně a naléhavě. Čtenáře prostřednictvím příběhů obohacuje o nové poznatky a současně v něm zanechává víc otázek než odpovědí.

---

²⁷ GREČNEROVÁ, Barbora. Všichni dospělí kdysi bývali dětmi. In: *iLiteratura* [online]. 13. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: [Všichni dospělí kdysi bývali dětmi – iLiteratura.cz](https://www.iliteratura.cz)

²⁸ HRONOVÁ, Zuzana. Jsme horší než děti. Zapomněli jsme žasnout nad světem a hlídá nás autocenzura, říká Jostein Gaarder. In: *Aktuálně.cz*. [online]. 18. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/jostein-gaarder-nejlepsimi-filozofy-jsou-deti-umeji-zasnout/r~1a4014321b4d11e682380025900fea04/>

²⁹ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 103 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

2.2.2. Dialogická výstavba

Dalším charakteristickým prvkem Gaarderovy tvorby, který se v nějaké podobě vyskytuje snad ve všech jeho dílech, je vyprávění formou dialogu. Milena Šubrtová dialogickou výstavbu považuje za základní kámen popularity Gaarderovy tvorby. „Úspěšnost Gaarderových děl nespočívá v rafinovaných zápletkách, ale v promyšleném střídání vypravěčů a adresátů, ve zdvojování těchto úloh, v dialogické výstavbě.“³⁰

Ne vždy se přitom jedná o dialog v podobě mluveného rozhovoru, jak je tomu například u *Jako v zrcadle, jen v hádance*. Gaarder často využívá také psanou korespondenci, například v *Sofiině světě* nebo v *Dívce v pomeranči*. Některé Gaarderovy romány (*Vita brevis*, *Hrad v Pyrenejích*) jsou romány epistolární – jejich celý děj autor vypravuje formou korespondence.

Situace těch, kteří spolu dialog vedou, jsou typicky velmi odlišné. Zuzana Svobodová ve svém článku o dialozích v Gaarderově tvorbě píše: „Situace je totiž jako domov – je to ono blízké, co nás obklopuje, co nám umožňuje základní, přirozený, naivní způsob života. Vstupujeme-li ale do dialogu s druhým mimo náš domov, s druhým z druhé strany, který je jiný, odlišný, který se dívá na svět jinak než v našem domově obvyklým způsobem, protože je v jiné „situaci“, pak se horizont našeho světa prolamuje.“³¹ Díky tomu si postavy v Gaarderových příbězích prostřednictvím dialogu předávají znalosti, subjektivní vnímání světa nebo se vzájemně obohacují. Svobodová také dialog označuje za lidskou potřebu, „jejíž naplnění činí život vpravdě lidským, a naopak, její nenaplnění přináší bolest, zoufalství, smutek“³², což indikuje, že díky dialogické výstavbě se Gaarderovy příběhy a v nich obsažené úvahy stávají lidštějšími a autentičtějšími. V případě některých děl forma dialogu také jistým způsobem popularizuje filozofická, historická či jiná témata s odbornými prvky.³³

---

³⁰ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 56

³¹ SVOBODOVÁ, Zuzana. Z druhé strany: K dialogu v textech Josteina Gaardera. *Paideia: Philosophical e-journal of Charles University* [online]. 2020, ročník XVII, č.1, s. 5 [2023-04-29]. Dostupné z: View of From the other side: On dialogue in texts by Jostein Gaarder (cuni.cz)

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž, s. 2.

2.2.3. Paralelní světy vložených příběhů

„(Gaarder) propojuje filozofii s fikcí, fikci s hravostí a hravost se závažnými problémy jako život a smrt,“ píše Lisa Rainwater Suntum v *Twentieth-Century Norwegian writers*.³⁴ Propojení fantaskního světa s reálným světem je pro Gaarderovy knihy typické. Nadpřirozené prvky jsou buď do reálného světa přímo zasazené (například anděl Ariel v *Jako v zrcadle, jen v hádance* nebo přízrak ženy s růžovou šálou v *Hradu v Pyrenejích*), nebo se s ním prolínají v podobě vloženého příběhu (například příběh z „kolibří knížky“ v *Tajemství karet* nebo dystopický sen o dívce Nově v novele *Anna*). V některých případech si Gaarder dokonce pohrává s tím, jak čtenář vnímá realitu. Například ve filozofickém románu *Sofiin svět* se čtenář celou dobu pohybuje ve světě Sofie a Alberta, když vtom se na konci dozvídá, že jde jen o postavy, o kterých čte jiná postava, tedy de facto o vložený příběh. Kompoziční metoda dvou paralelních příběhů či světů je pro Gaardera charakteristická.

Zároveň se do Gaarderových děl promítá jeho původní pedagogická profese. Využitím románu v románu Gaarder do své tvorby zcela unikátním způsobem komponuje naučné pasáže. Nejznámější je zasazení dějin filozofie do příběhu Sofie a Alberta v *Sofiině světě*. Podobně ale rozebírá historické epochy i v *Tajemství karet* během Hansova cestování nebo dějiny křesťanství prostřednictvím adventního kalendáře v knize *Kouzelný kalendář*.

---

³⁴ SUNTUM, Lisa Rainwater van. Jostein Gaarder (8 August 1952-). In: TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004, s. 109 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

3 Literární kritika

„Co když je kritika zároveň vědou i uměním?“³⁵ polemizuje v úvodu své knihy *Anatomie kritiky* Northrop Frye. Pro chápání kritiky jako vědy podle něj mluví systematicčnost, vnitřní integrita či konceptuální rámec odvozený ze studia literární oblasti, na jehož základě může kritika k dílu přistupovat.³⁶

Navzdory tomu, že „vědeckost“ literární kritiky obhájí, zdůrazňuje Frye také skutečnost, že každý kritik je ovlivněn svými jedinečnými osobními zkušenostmi, kvůli kterým na dílo nemůže nenahlížet zkresleně. „(Kritik) má zvláštní schopnost reagovat na literaturu, která se jeho subjektivnímu základu, zahrnujícímu všechny soukromé vzpomínky, asociace a náhodné předsudky, podobá asi tak, jako se pohled na teploměr podobá mrazení v zádech.“³⁷

Frye vyzdvihuje také nepostradatelnost literární kritiky, kterou odůvodňuje tím, že neexistuje korelace mezi hodnotou díla a jeho přijetím veřejností.³⁸ Doslova píše: „Hodlá-li se veřejnost bez kritiky obejít a prohlašuje-li, že ví, co chce a co se jí líbí, znásilňuje umění a ztrácí kulturní paměť.“³⁹ Z toho jednoznačně vyplývá hlavní funkce literární kritiky: měla by formovat vkus čtenářstva a tím spoluvytvářet kulturní tradice.

V tomto ohledu ke kritice přistupuje podobně i *Lexikon teorie literatury a kultury* Ansgara Nünninga, podle nějž už v době osvícenství literární kritik nabyl funkce významného prostředníka mezi autory a čtenáři. „Jeho úkolem je neustále vést v patrnosti to, co je ‚nové‘, aby mohl svými komentáři doprovázet aktuální publikace a konjunktury literárního pole a zároveň poskytovat publiku radu, bez níž by se v nepřehledné záplavě textů ztratilo.“⁴⁰, píše Nünning.

Literární kritika vznikla de facto s počátky literatury samotné – už v období antiky se setkáváme s texty, které komentují exemplární literární díla a zaujímají k nim určité postoje. Dnešní podoba literární kritiky je podle *Lexikonu teorie literatury a kultury* „výsledkem procesu historické diferenciaci“. ⁴¹ *Slovník žurnalistiky* současnou literární

---

³⁵ FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: Čtyři eseje*. Brno: Host, 2003, s. 23.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž, s. 47

³⁸ Tamtéž, s. 19.

³⁹ Tamtéž, s. 20.

⁴⁰ NÜNNING, Ansgar (ed.). *Lexikon teorie literatury a kultury*. 1. vyd. Brno: Host, 2006, s. 456.

⁴¹ Tamtéž, s. 455.

kritiku definuje jako „souhrnné označení pro žánry publicistického až vědeckého stylu, které umělecký projev popisují, interpretují a hodnotí, častokrát s oporou v metodice konkrétního vědeckého či filozofického směru.“⁴²

V soudobém mediálním prostoru nejhojněji zastoupeným žánrem literární kritiky je recenze, kterou Jana Čeňková v *Slovníku žurnalistiky* definuje jako „kriticky zaměřený druh publicistiky nebo odborného textu, který představuje nové dílo uměleckého charakteru“.⁴³ Kořeny recenze sahají až k antickým a středověkým textům. Jako ustálený žánr literární kritiky se začala vyvíjet po vynálezu knihtisku, kdy se projevila potřeba posuzovat a třídit rychle rostoucí množství nově vznikajících děl a kdy také přicházela na svět první literárně zaměřená periodika.⁴⁴ Dnes recenze vycházejí nejčastěji v kulturních a literárních časopisech, na literárně zaměřených on-line serverech, eventuálně ve specializovaných přílohách novin. Zvláštním druhem recenze jsou tzv. PR recenze, které se objevují i v denním tisku či v mainstreamových on-line médiích a které spíše než aby odrážely kritikovo hodnocení, jsou součástí marketingových strategií.⁴⁵

Recenze má primárně informativní funkci a jejím specifickým znakem je aktuálnost – recenzent většinou hodnotí nové dílo a stává se tak pro čtenáře zprostředkovatelem základních informací o díle.⁴⁶ Umberto Eco ve své knize *O literatuře* přisuzuje recenzi tzv. „diagnosticko-důvěrnou“ funkci: „Čtenáři věří recenzentovi, tak jako věří lékaři, který poté, co je nechal opakovat „třicet tři“, přibližně rozpozná začátek bronchitidy a předepíše jim sirup. Recenzní text nemá nic společného s chemickými rozbory a prohlídkou pomocí sondy, kterou už dnes pacient sám sleduje na televizní obrazovce, a během níž vidí a pochopí, co mu je a proč jeho tělo reagovalo takovým způsobem. Při recenzi čtenář nevidí dílo, pouze o něm slyší mluvit někoho jiného.“⁴⁷

Kromě recenze Eco rozlišuje ještě další dva žánry literární kritiky. První z nich rozebírá díla z hlediska literární historie a zasazuje je do kontextu doby, čímž čtenářům

---

⁴² HALADA, Jan; OSVALDOVÁ, Barbora (eds.). *Slovník žurnalistiky* [online]. Praha: Karolinum, 2017, s. 136-137 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/slovník-zurnalistiky-1316877/>

⁴³ ČEŇKOVÁ, Jana. Recenze. In: HALADA, Jan, OSVALDOVÁ, Barbora (eds.). *Slovník žurnalistiky* [online]. Praha: Karolinum, 2017, s. 198 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/slovník-zurnalistiky-1316877/>

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004, s. 156.

⁴⁷ Tamtéž.

otevřít nové obzory pro chápání díla.⁴⁸ Druhý z nich Eco nazývá „kritikou textu“, nebo též „sémiotickou analýzou textu“. Ta má čtenáře dovést k hlubšímu poznání díla tím, že rozebírá jeho samotnou podstatu. Namísto pouhého popisu toho, jaké dílo je, se zabývá také otázkou toho, proč takové je a podobně. Cílem kritiky textu není předat čtenáři názor kritika, nýbrž poskytnout dostatečně hluboký a komplexní vhled do díla pro utvoření vlastního názoru. Vede k plnému pochopení textu ve všech jeho myslitelných aspektech.⁴⁹ Nutno však dodat, že jednotlivé druhy kritiky, které Eco definoval, nestojí zcela samostatně – lze je kombinovat a například v dobré recenzi se mohou snoubit všechny tři.⁵⁰

Umění kritiky textu Eco považuje za jedinou skutečnou formu literární kritiky, předpokládá, že dílo musí být skutečně pochopeno. Popsat děj a charakterizovat jeho hlavní aktéry ale k zodpovězení otázky, o čem dílo je, nestačí. Je třeba hledat, o čem dílo je *doopravdy* – tedy snažit se dílo interpretovat.

Jonathan Culler v knize *Úvod do literární teorie* hovoří o tzv. „interpretační hře“, která začíná právě zmíněnou otázkou, o čem dílo doopravdy je. „V této hře musí odpověď splňovat určité podmínky: nemůže být například samozřejmá; musí být spekulativní.“⁵¹ Nejdůležitější pak v této hře není ani tak výsledná odpověď, jako spíš cesta k ní, tedy způsob, jakým člověk, který dílo interpretuje, pracuje s jeho jednotlivými aspekty.⁵²

Stejně jako Frye zdůrazňuje subjektivitu literární kritiky jako takové, i Culler poukazuje na to, že do způsobu, jímž je dílo interpretováno, vstupují zvyklosti, zkušenosti či předsudky čtenáře. Tento „horizont očekávání“ ovlivňuje mimo jiné i kontext a kulturní normy doby, v níž je dílo interpretováno. Dílo ze 16. století bude zcela jistě jinak interpretovat autorův současník a jinak dnešní čtenář.⁵³

---

⁴⁸ ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004, s. 156.

⁴⁹ Tamtéž, s. 157

⁵⁰ Tamtéž, s. 155.

⁵¹ CULLER, Jonathan. *Krátký úvod do literární teorie*. 2. rozš. vyd. Brno: Host, 2015, s. 75.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž, s. 74.

4 Dívka s pomeranči

4.1 Interpretace novely Dívka s pomeranči

Děj *Dívky s pomeranči* má dva vypravěče: patnáctiletého Georga a jeho otce, který k synovi promlouvá prostřednictvím jedenáct let starého dopisu. Gaarder tak uplatňuje svou typickou kompoziční metodu vloženého příběhu. V základní dějové lince Georg vypráví o přítomných okamžicích, kdy nachází a čte otcův dopis. Vložený příběh, vyprávěný v onom dopise, je vzkazem, který Georgovi otec zanechal před svou smrtí a ve kterém zachycuje vzpomínky na události svého mládí, týkající se jistě Dívky s pomeranči.

Kniha vyšla v roce 2003, v českém překladu v roce 2004. Kvůli krátkosti rozsahu i časového úseku, v němž se děj odehrává, se jedná spíš o novelu než o román. Stejně jako ve svých předchozích dílech pro děti a mládež, i tady Gaarder otevírá téma smrti. „Teprve s poznáním tajemství smrti se vynořuje tajemství života, nelze o nich uvažovat odděleně,“ píše v publikaci *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež* Milena Šubrtová.⁵⁴ Ani v *Dívce s pomeranči* téma smrti nefiguruje samostatně a jeho tíhu vyrovnávají témata lásky a dospívání.

Novela začíná vzpomínkami Georga na otce. Těch není mnoho – otec zemřel, když Georgovi byly čtyři roky. Poté, co Georgova babička v čalounění starého kočárku najde dopis, který otec Georgovi před smrtí adresoval, má chlapec možnost své chabé vzpomínky obohatit a během čtení poznat alespoň zlomek otcovy osobnosti. Setkání otce se synem, uskutečněné přes propast jedenácti let, je podivuhodné. Stejně jako Georg příliš nezná otce, nezná ani otec Georga. V době, kdy dopis psal, si starší já svého syna jen stěží dovedl představit: „Jako bychom každý stáli na svém vrcholku zamlžené hory a snažili se jeden na druhého dohlédnout. Mezi námi leží zaslíbené údolí, které jsi právě na své cestě životem překonal, ale ve kterém tě nikdy neuvidím. Nicméně se musím přizpůsobit jak současné chvíli, kdy dopis píšu a ty jsi ve školce, tak chvíli, kdy budeš tento dopis číst.“⁵⁵

V dopise otec Georgovi vypráví příběh o Dívce s pomeranči, ve kterém se vrací do svého mládí. Devatenáctiletý Jan Olav, student medicíny, Dívku s pomeranči poprvé potkává v tramvaji, kdy do ní omylem vrazí a rozsype jí pytel pomerančů. Od té doby je jí uchvácen, nemůže na ni přestat myslet a hledá ji po celém Oslu. Znovu na ni narazí na

---

⁵⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007

⁵⁵ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. 4. Vyd. Praha: Albatros, 2021, s. 19.

tržišti, kde dívka pomeranče nakupuje, poté v kavárně, kde spolu chvíli sedí u stejného stolku. Do řeči se s ní dává až po vánoční bohoslužbě v osloské katedrále, kde se mu po delší době podaří ji opět potkat. Při loučení si vymění pár něžností a dívka poté tajemně vyzývá Jana Olava, aby jí slíbil, že na ni dokáže půl roku čekat. Jan Olav netuší, proč je takové čekání důležité, ale příslib toho, že až půlrok uplyne, bude Dívku s pomeranči vídat každý den, ho motivuje slib naplnit i přes jeho nepochopení. Přesto si nemůže pomoci, fantazíruje a hledá sebemenší indicie, aby se dobral toho, kde se Dívka s pomeranči může celý půlrok nacházet.

Po několika měsících Jan Olav dostává psaní s obrázkem pomerančové zahrady a s razítkem ze Sevilly. Vydává se do Španělska s nadějí, že na Dívku s pomeranči narazí tam, což se skutečně stane. Až do okamžiku tohoto setkání na náměstí v Seville Dívka v pomeranči působí jako mystická postava. Sám Jan Olav ji opakovaně označuje za nadpřirozenou. Přisuzuje jí atributy velkého pytle pomerančů a oranžové větrovky, které se zdají být nepochopitelnými a vykreslují dívku jako záhadnou pohádkovou postavu, stejně jako její podivná slova o půlročním čekání. Po setkání na náměstí v Seville však veškerá tajuplnost opadá. Jan Olav, Georg i čtenář se dozvídají, že Dívka s pomeranči se jmenuje Veronika, studuje v Seville umění a pomeranče nakupuje, aby si procvičila malbu zátiší. Dívka s pomeranči je tedy zcela obyčejná a dojem její nadpřirozenosti i pohádkový nádech celého příběhu byly pouze vykonstruovány fantazií zamilovaného Jana Olava.

Nedlouho poté, co se Veronika vrátí ze Sevilly, se k Janu Olavovi nastěhuje a postupně přibývá náznaků, na jejichž základě Georg zjišťuje, že Dívka s pomeranči je tatáž osoba jako jeho matka. Otec v dopise dále líčí Georgovo narození a posléze také okamžik, kdy se dozvěděl o své nevléčitelné nemoci. Jak se ve svém vyprávění postupně dostává na časové ose blíž a blíž okamžiku, kdy dopis píše, tedy i blíž okamžiku své smrti, stává se jeho vyprávění sentimentálnější. Popisuje večer, kdy nemohl spát, seděl s malým Georgem na klíně na zahradě a ukazoval mu hvězdy. Zaujetí vesmírem je něco, co Georga s otcem spojuje, a tento večer je zároveň jednou z mála rozmazaných vzpomínek, které Georg na tatínka má. Ten večer se otec rozplakal kvůli pomíjivosti života, s pocitem stesku vyprávěl Georgovi o životě jako o „jedné velké pohádce“ a také mu vylíčil své velké dilema: „Představ si, že stojíš na prahu té pohádky před mnoha miliony let, ještě, než je o všem rozhodnuto. Mohl by sis vybrat, jestli se chceš jednou narodit na téhle planetě. Nepotřeboval bys vědět, kdy budeš žít, ani bys nevěděl, jak dlouho tady budeš smět zůstat,

ale rozhodně by nemohla být řeč o víc než o několika letech. Věděl bys jenom to, že sis vybral život na Zemi, a proto bude nevyhnutelné, abys, až nastane čas, nebo až se tvůj čas naplní, jak říkáme, odešel a všechno opustil.“⁵⁶ Na konci dopisu klade synovi velkou otázku: „Co by sis vybral, kdybys dostal tu možnost? Rozhodl by ses žít krátkou chvílí na Zemi a pak být po pár letech od všeho odtržen a nikdy nemít možnost se vrátit? Anebo bys s díky odmítl?“⁵⁷

Georg se po dočtení dopisu rozhodne na otázku odpovědět napsáním vlastního dopisu otci: „Jsem si naprosto jist, že bych si vybral život na Zemi, i když je jen na malou chvíli.“⁵⁸ Tato odpověď je symbolickou tečkou za otcovým životem, která jeho času strávenému na Zemi, byť byl krátký, dává nezměrný smysl.

Přestože je otcovo vyprávění příběhem vloženým, tvoří většinu knihy. Prokládají ho spíš kratší pasáže, ve kterých Georg nad dopisem přemítá a vyjadřuje se k některým jeho úryvkům. Občasné střídání vypravěče a pobídky ke čtení ze strany otce činí příběh čtivým. Jazyk Gaarder zvolil jednoduchý a poutavý, aby byl blízký dospívajícím čtenářům. Zvláště se to týká Georgových pasáží, do nichž se promítá věk mladého fiktivního pisatele. Na nich je zároveň nejvíc patrné, jak Georg s postupujícím časem stráveným u otcova dopisu dospívá. V mnoha ohledech se s otcem identifikuje, objevuje dosud nepoznané aspekty jeho vztahu s Georgovou matkou a díky tomu, že ho otec v dopise oslovuje jako sobě rovného, získává pocit důležitosti. Skrze tyto nuance Gaarder v *Dívce s pomeranči* citlivě zachycuje křehké okamžiky proměny chlapce v muže.

V novele se opakovaně objevují motivy pomerančů, pro Jana Olava symbolů jedinečnosti obdivované Dívky s pomeranči, vesmíru, pro Georga symbolu propojení s otcem, a také pojetí života jako pohádky. Na to otec poukazuje jednak nepřímo, kouzelně romantickou atmosférou vyprávění o Dívce s pomeranči, a ke konci dopisu i doslova.

Filozofie se Gaarder v *Dívce s pomeranči* dotýká něžným způsobem, mnohdy jen v náznacích. Než aby se v knize zabýval vážnými filozofickými otázkami, do ní spíš promítá hluboký úžas nad existencí světa. Namísto snahy ji objasnit zdůrazňuje krásu toho, že je neobjasnitelná, například když Georgův otec píše: „Občas mě napadá, že bych si přál žít před vynálezem násobilky a rozhodně před obdobím rozvinuté moderní fyziky a chemie

---

⁵⁶ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. 4. Vyd. Praha: Albatros, 2021, s. 131-132.

⁵⁷ Tamtéž, s. 134.

⁵⁸ Tamtéž, s. 156.

– chtěl bych zažít ČISTÝ, KOUZELNÝ SVĚT! Ale přesně tak před sebou vidím svět v tuto chvíli, kdy sedím před obrazovkou počítače a píšu ti tyto řádky. Sám jsem vědec a nestavím se k žádné vědě odmítavě, ale zároveň mám mytické, skoro animistické chápání světa. Nikdy jsem nedovolil Newtonovi nebo Darwinovi, aby setřeli pel z mystéria života.“⁵⁹

Jediné filozofické otázky, které z novely naléhavě vyvstávají, se objevují až ke konci knihy. Jsou jimi otázka posmrtného života a otázka toho, zda má život vůbec smysl v případě, že by posmrtný život neexistoval. Jak je uvedeno výše, na druhou ze zmíněných otázek Georg nakonec odpovídá kladně. První z nich ale zůstává nezodpovězená. Georgův otec se jako racionálně založený lékař nedokáže zbavit přesvědčení, že žádný život po životě není. Přesto v něj velmi doufá. Dle svého vyjádření v rozhovoru pro *Die Blaue Seite* je toto přístup, se kterým se osobně ztotožňuje sám autor.⁶⁰ Přestože v díle silně akcentuje zoufalství z nevyhnutelnosti smrti, nezanechá *Dívka s pomeranči* ve čtenáři pachů marnosti. Dopis Georgova otce zakončují věty: „Snít o něčem nepravděpodobném má své jméno. Říká se tomu naděje.“⁶¹ Celá novela pak končí radostnou úvahou z pera Georga: „Kdybych si měl vypůjčit moudrá slova mého táty: Život je gigantická loterie, v níž jsou viditelné jen vítězné losy. Ty, jenž nyní čteš tuto knihu, jsi takový vítězný los. Lucky you!“⁶²

Podle *Dívky s pomeranči* byl v roce 2009 natočen stejnojmenný celovečerní film norské režisérky Evy Dahr. Oproti knize ve filmu navíc vystupuje postava Stelly, s níž se Georg sblíží paralelně s tím, jak čte o sblížování svého otce s Dívkou s pomeranči.⁶³ Jostein Gaarder tuto odchylku od svého příběhu nijak nekritizuje. Pro *Berliner Morgenpost* se vyjádřil tak, že nechat zpracovat literární dílo do filmové podoby je vždy „otázka důvěry“. Přiznává, že se rozhodl dát tvůrcům filmu volnou ruku a držet se stranou

---

⁵⁹ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Vydání? 4. Vyd. Praha: Albatros, 2021, s. 122-123.

⁶⁰ MÜLLER, Linnea; SCHWARZ, Rahel. Interview mit Jostein Gaarder. In: *Die Blaue Seite* [online]. 2013 [2023-05-17]. Dostupné z: <https://die-blaue-seite.de/interview-mit-jostein-gaarder>

⁶¹ GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. 4. Vyd. Praha: Albatros, 2021, s. 136.

⁶² Tamtéž, s. 158.

⁶³ *Dívka s pomeranči*. In: *ČSFD.cz* [online]. [2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/269168-divka-s-pomeranci/prehled/>

samotného procesu natáčení. Také vyzdvihuje vizuální stránku filmu – snímek podle něj žije z kontrastu zimní norské krajiny a teplých barev španělské Sevilly.⁶⁴

4.2 Kritická reflexe novely *Dívka s Pomeranči*

Pro potřeby bakalářské práce bylo analyzováno šest recenzí *Dívky s pomeranči*, z toho tři české, dvě německé a jedna anglická. České recenze se z tištěných médií objevily v časopise *Ladění*⁶⁵ a v literárním měsíčníku *Host*⁶⁶. Z českého online prostoru jsem k analýze zvolila recenzi z online magazínu *TOPZINE*⁶⁷. Z recenzí ze zahraničních tištěných periodik jsem vybrala texty německého deníku *Der Spiegel*⁶⁸ a australského deníku *The Sydney Morning Herald*⁶⁹. Ze zahraničních online médií jsem se rozhodla analyzovat recenzi na webu *literaturkritik.de*⁷⁰.

V zahraničních tištěných médiích a na českých i cizojazyčných internetových stránkách vyšly o *Dívce s pomeranči* další texty, které bakalářská práce opomíjí, a to z toho důvodu, že byly buď zjevně komerčně zaměřené, tj. PR anotace, uveřejněné bez uvedení autora, příliš krátké pro podrobnější rozbor anebo nepřinášely žádné relevantní či nové poznatky –

---

⁶⁴ BEDDIES, Peter. „Beweg dich beim Denken“. In: *Berliner Morgenpost* [online]. 9. 12. 2009 [2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.morgenpost.de/printarchiv/kultur/article104939954/Beweg-dich-beim-Denken.html>

⁶⁵ *Ladění* je časopis pro teorii a kritiku dětské literatury, který v roce 1991 začal čtvrtletně vydávat Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.⁶⁵ Časopis přinášel studie, články a recenze nových knih určených mladým čtenářům téměř dvacet let, poté zanikl. (PŘÍBÁŇ, Michal. *Ladění*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2008 [2023-06-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=255>)

⁶⁶ Do literárního měsíčníku *Host* články o současné literatuře i spisovatelích, literárněkritickými texty a polemikami na téma trendů, fenoménů a kauz ovlivňujících literární svět přispívají významné osobnosti české literární scény. Vedle české literatury *Host* věnuje významný prostor literatuře světové.⁶⁶ (Kdo jsme. In: *Časopis HOST* [online]. [2023-06-11]. Dostupné z: <https://casopishost.cz/o-nas>)

⁶⁷ Magazín *TOPZINE* vznikl v též v tomtéž roce v podobě projektu tehdejšího studenta žurnalistiky Martina Peška. Na jeho webu denně vycházejí primárně lifestyle články, literatuře věnuje samostatnou sekci (Ze studentského startupu ve stabilní mediální společnost. In: *CzechNetMedia* [online]. [2023-06-12]. Dostupné z: <https://czechnetmedia.cz/>)

⁶⁸ *Der Spiegel* je přední německý zpravodajský deník, významný i v evropském kontextu. Vychází od roku 1947 a pokrývá široké spektrum témat od politiky přes ekonomiku a kulturu až po sport. (Seit Jahrzehnten blickt Deutschland in den „Spiegel“. In: *NDR.de* [online]. 3. 5. 2023 [2023-06-12]. Dostupné z: <https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/Seit-Jahrzehnten-blickt-Deutschland-in-den-Spiegel,spiegel776.html>)

⁶⁹ *The Sydney Morning Herald* je s tradicí od roku 1831 nejstarší deník vydávaný v Austrálii. (The Dictionary of Sydney was archived in 2021. In: *State Library New South Wales* [online]. [2023-06-12]. Dostupné z: https://dictionaryofsydney.org/artefact/sydney_morning_herald) V roce 2022 byl nejčtenějším australským médiem s ročním počtem čtenářů přesahujícím 8,4 milionu. (The Sydney Morning Herald is the most-read masthead in the country. In: *The Sydney Morning Herald* [online]. 21. 11. 2022 [2023-06-12]. Dostupné z: [Sydney Morning Herald retains its lead as most-read in the country \(smh.com.au\)](https://www.smh.com.au))

⁷⁰ *Literaturkritik.de* je německé recenzní fórum, které vzniklo v roce 1999 v návaznosti na otevření oboru Literatura v médiích na Institutu pro moderní německou literaturu na Univerzitě Philips v Marburgu. Recenzemi fórum pravidelně pohotově reaguje na německé i světové knižní novinky.

neodpovídaly tedy požadavkům, které by měla splňovat kvalitní recenze. Taktéž se bakalářská práce vyhýbá uživatelským recenzím.

4.2.1 České recenze novely *Dívka s pomeranči*

První recenze na *Dívku s pomeranči* v českém prostředí vyšla ve čtvrtém čísle časopisu *Ladění* roku 2004, nese název *Žít a umřít podle Gaardera* a jejím autorem je Martin Reissner. Novelu zasazuje do kontextu autorovy tvorby. Akcentuje autorovu argumentační a metodickou vybavenost k nastolování filozofických témat formou blízkou mladému čtenářstvu, danou Gaarderovými pedagogickými zkušenostmi. „Otázky, stejně jako možná řešení civilizačních a sociálních rébusů pojímá autor navýsost literárně, ovšem přitom dravě a provokativně. Moudré buřičství jeho textů přitahuje čtenáře,“⁷¹ píše Reissner.

Za hlavní témata *Dívky s pomeranči* považuje „problematiku umírání, vztahu potomků k biologickým i formálním rodičům a partnerské vztahy rodičů hodnocené pohledem jejich dětí“⁷². Mimo jiné podle něj nápaditá dějová linka také přibližuje „etické limity současné západní společnosti“⁷³. Chlapcovu možnost nahlížet skrze otcův dopis do detailů rozvíjejícího se intimního vztahu rodičů pokládá Reissner za novinku na poli literatury pro děti a mládež a označuje ji za „v duchu tradice nepatřičnou“⁷⁴. Zároveň ji ospravedlňuje jednak Georgovou vděčností za otcovu otevřenost, jednak obecnou tendencí Georgova otce odklánět se od konvencí, která se promítá například i do pasáží dopisu, kde se otec přímočaře rozepisuje o svém onemocnění. To Reissner oceňuje: „Zatím jen málokdo našel cestu k vyličení smrti otce nahlížené synem tak, aby text nebyl patetický, depresivní či sentimentální.“⁷⁵ Vzápětí ale dodává, že „i Gaarder narazil na limity literární imaginace“⁷⁶. Okamžiky, kdy matka čeká za Georgovými dveřmi, zatímco se chlapec prokousává otcovým dopisem, přirovnává k melodramatu.

---

⁷¹ REISSNER, Martin. *Žít a umřít podle Gaardera*. *Ladění* [online]. 2004, ročník IV (XIV), č. 4, s. 23–24 [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:53bb5cec-d7f6-11e1-967e-0050569d679d?page=uuid:53c1776d-d7f6-11e1-967e-0050569d679d>

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

Na konci recenze Reissner dochází k závěru, že *Dívka s pomeranči* „není prvoplánová“⁷⁷ a že „může vzbuzovat pochyby o vhodnosti či etičnosti zobrazeného“⁷⁸.

O něco kritičtěji novelu hodnotí Karolína Stehlíková v recenzi, která vyšla v srpnu 2005 v literárním měsíčníku *Host*. Její skeptičnost k *Dívce s pomeranči* se odráží už v názvu recenze *Příliš pomačkané pomerančové pyrė*. „Není zdaleka jen specialitou tohoto autora, že celá jeho tvorba je vlastně jen další variací na stále stejné téma, v Gaarderově případě na téma jásavé filozofie všedního dne. Autor je původem učitel, a jistě také proto se většina jeho knih vyznačuje didaktičností a snahou po jasných definicích, které se vnímavějšímu čtenáři mohou místy jevit černobílé a příliš úporné,“⁷⁹ píše Stehlíková.

Při představování hlavních hrdinů a základní dějové linky novely Stehlíková zdůrazňuje především to, že navzdory svému lékařskému vzdělání a racionálnímu pohledu na některé segmenty života je pro Georgova otce svět magickým místem, které ho hluboce fascinuje. Právě v tomto místy až prvoplánovém okouzlení Stehlíková spatřuje slabou stránku díla: „Přesto v tomto laskavém pohledu na svět něco chybí a něco naopak přebývá. Snad je to ona smírnost a klinická uhlazenost, která čtenáře občas nutí zaskřípat zuby. Jan Olav navzdory těžké nemoci strádá fyzicky jen nepatrně a jeho odchod ze světa je prostý jakékoli agonie. Malý Georg sice vyrůstá bez vlastního otce, nicméně nová matčina rodina je přívětivě harmonická. Georg není navíc žádným otráveným teenagerem, s otčímem i s malou sestřičkou si výborně rozumí, ve škole vzorně prospívá a svět kolem něj by ho zřejmě fascinoval i bez otcova pedagogického výkladu. Třeba říct, že autorským záměrem byla metafora, takže vyčítat Gaarderovi absenci realistických detailů není tak úplně na místě. Přesto ona životní moudrost kořeněná laskavostí, která čtenáře dojíhá u alegorických pohádek Antoina de Saint-Exupéryho nebo Richarda Bacha, zasazena do kulís současného světa budí z jakéhosi důvodu dojem falše.“⁸⁰

Jako jednu z možných příčin nerealističnosti příběhu *Dívky s pomeranči* Stehlíková nabízí jistou distingovanost jeho hlavních hrdinů: „Jsou šťastní, nebo smutní, nikdy však

---

⁷⁷ REISSNER, Martin. Žít a umřít podle Gaardera. *Ladění* [online]. 2004, ročník IV (XIV), č. 4, s. 23–24 [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:53bb5cec-d7f6-11e1-967e-0050569d679d?page=uuid:53c1776d-d7f6-11e1-967e-0050569d679d>

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyrė. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: [host 05 08.indd \(casopishost.cz\)](https://host0508.indd.casopishost.cz)

⁸⁰ Tamtéž.

rozesmátí k pláči, ani rozzuření k smíchu.“⁸¹ Své pochyby ohledně díla shrnuje do konstatování, že je evidentně určeno čtenářům ve věku jeho hlavního protagonisty a že Gaarder více vyniká spíš v psaní knih pro děti než pro dospělé, nebo jako v tomto případě pro dospívající. Na závěr dodává: „Na druhou stranu svět je skutečně úžasné místo pro život a není špatné, když na to mládež občas někdo upozorní.“⁸² Tím částečně vyvažuje svůj rezervovaný přístup ke Gaarderově tvorbě, který je jinak patrný v celé recenzi.

Realisticky hlavní postavy *Dívky s pomeranči* nepůsobí ani na Jitku Libingerovou, která svou recenzi *Jostein Gaarder. Příběh o smrti, kterou provází tajemná dívka s pomeranči* publikovala v literárně zaměřené rubrice online magazínu *TOPZINE* v červenci 2012. Zároveň se jako jediná z recenzentů podrobněji zaměřuje na charakter Georga než na povahu jeho otce. „Stylizace patnáctiletého chlapce nepůsobí příliš věrohodně. Georg je na chlapce svého věku vyzrálý, píše seminární práce na úrovni, za kterou by se nemusel stydět ani na vysoké škole. Je to malý fyzik, kterému to pálí. Má sklony k filozofování a nechybí mu životní nadhled,“⁸³ popisuje Libingerová. Unikátní je její recenze i tím, že jako jediná poukazuje na ilustraci Renáty Fučíkové na obálce českého vydání, kterou má za povedenou.

Za zmínku stojí také prostor, který v recenzi věnuje motivu Hubbleova vesmírného teleskopu. Ten se v knize sice objevuje jen několikrát, přesto ho Libingerová považuje za významné pojítko mezi otcem a synem. Teleskop byl vynesena na oběžnou dráhu nedlouho před otcovou smrtí, a tak ho Jan Olav v dopise opakovaně zmíní, aniž by tušil, že v čase, kdy Georg dopis čte, o dalekohledu zrovna dokončil školní práci. Jak Libingerová vzletně píše: „Vesmír je spojoval a spojovat bude navěky.“⁸⁴

4.2.2 Zahraniční recenze novely *Dívka s pomeranči*

Dívka s pomeranči vyšla dříve v německém překladu než v anglickém⁸⁵, proto jsou i první německé recenze dřívějšího data. Hned na podzim 2003, kdy se novela v německém překladu objevila na trhu, jí věnoval prostor deník *Der Spiegel*. Autor Klemens

---

⁸¹ STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyré. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: [host0508.indd\(casopishost.cz\)](http://host0508.indd(casopishost.cz))

⁸² Tamtéž.

⁸³ LIBINGEROVÁ, Jitka. Jostein Gaarder: Příběh o smrti, kterou provází tajemná dívka s pomeranči. In: *TOPZINE* [online]. 31. 7. 2012 [2023-06-09]. Dostupné z: [Jostein Gaarder. Příběh o smrti, kterou provází tajemná dívka s pomeranči - TOPZINE.cz](http://jostein-gaarder.pribeh-o-smrti-terou-provazi-tajemna-divka-s-pomeranci-topzine.cz)

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ The Orange Girl – Editions. In: *Goodreads* [online]. [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/work/editions/1015565-appelsinpiken?page=5>

Kindermann recenzi na ní zakomponoval do rozsáhlého článku o žánrovém boomu v oblasti literatury pro děti a mládež. „Od bestselleru *Sofiin svět* Gaarder neustále předkládal tituly, jejichž podstatou byly otázky a hádanky. *Dívka s pomeranči* v tomto ohledu není výjimka, až na to, že je v mnoha ohledech povedenější než předcházející díla,⁸⁶ hodnotí Kindermann. Zároveň podotýká, že výstavba složitých dějových linií a nápadité zápletky nejsou Gaarderovou silnou stránkou a že kvalita jeho děl spočívá v něčem důmyslnějším – ve schopnosti vést čtenáře k přemýšlení. Přestože množství řečnických otázek povětšinou považuje za nudné, milostnému příběhu o dívce s pomeranči podle něj toto dotazování, provázané s pochybami, údivem a sněním, svědčí.

O mnoho podrobněji *Dívku s pomeranči* rozebírá recenze Axela Schmitta uveřejněná na webu *literaturkritik.de* v prosinci 2003. O dopise Georgova otce se její autor vyjadřuje jako o dopise na rozloučenou, o cestě do minulosti a také pro něj používá netradiční přirovnání – píše, že je jako konkávní zrcadlo, v jehož prostředku se podobně jako paprsky světla sbíhají ústřední témata románu, z nichž nejvýrazněji vystupuje do popředí otázka života a smrti. Sám Schmitt staví do středu svého pojetí *Dívky s pomeranči* zásadní otázku, kterou Georgovi klade otec – zda by si vybral život na zemi i za předpokladu, že by byl předem konfrontován s nevyhnutelností jeho konce. „Je to těžké téma, o němž Gaarder pojednává lehkou rukou, s pohádkovými prvky a současně s typickou filozofickou hloubkou. Je to text o tom, že šťastně někdy žijeme jen velmi krátce a že bolest z loučení dokáže toto štěstí snadno zpochybnit. Je to znamenitá kniha, za poslední roky jedna z těch, které vámi nejvíc pohnou. Nabízí nezapomenutelné pasáže o intimních okamžicích,⁸⁷ oceňuje Schmitt. Za nejniternější z těchto intimních okamžiků pak pokládá scénu, kdy čtyřletý Georg sedí na otcově klíně a oba dva spolu pozorují hvězdné nebe, zatímco otec vypráví o věcech, kterým dítě zdaleka nemůže porozumět.

Titulek recenze *Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit* (Teleskop do minulosti) odkazuje na Hubbleův teleskop jako na jedno z pomyslných spojovacích vláken mezi Georgem a otcem. Schmitt upozorňuje na rozdíl mezi pohledy otce a syna na obecný význam pojmu teleskop. Zatímco otec si teleskop představuje jako oko vesmíru či jako kosmický smyslový orgán, Georg význam slova teleskop odvozuje z jeho řeckých kořenů a

⁸⁶ KINDERMANN, Klemens. Verführung zum Träumen. In: *Spiegel Special* [online]. 2003, č. 3, s. 134-135 [2023-06-09]. Dostupné z: 28731655 (spiegel.de)

⁸⁷ SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

vykládá si ho jako „přibližně spatřit to, co je vzdálené“⁸⁸, což odpovídá i jeho pocitům z otcova vyprávění. Na hlavní nadpis navazuje podtitulek: *Jostein Gaarders Roman „Das Orangenmädchen“ ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben* (Román Dívka s pomeranči Josteina Gaardera je grandiózní ódou na lásku a štěstí ze života). Milostnou rovinu díla tak Schmitt hned na úvod vyzdvihuje mnohem výrazněji než tu filozofickou.

O Hubbleově teleskopu jako o ústředním motivu se v recenzi pro *The Sydney Morning Herald* z prosince 2004 vyjadřuje i Michael McGirr: „Gaarder se potýká s filozofickým rébusem času a jeho dopravním prostředkem je při tom Hubbleův teleskop.“⁸⁹ I on vyzdvihuje paralelu mezi tím, jak skrze teleskopické snímky těles vzdálených od Země miliony světelných let mají vědci možnost nahlédnout do minulosti a jak skrze řádky otcova dopisu do minulosti nahlíží Georg. „Ten dopis je krásným výčtem životních možností a Georg na něj reaguje s jasnozřivým nadšením, které jistě náleží do džungle dospívání,“⁹⁰ píše McGirr.

Co se týče pohledu na postavu dospívajícího Georga, sdílí přitom názor Karolíny Stehlíkové – i on považuje jeho chování za poněkud přehnaně uhlazené a přirovnává ho přitom k charakteru čtrnáctileté Sofie, hlavní postavy románu *Sofiin svět*: „Gaarderovi teenageři jsou vskutku idealizovaná stvoření. Sofie Amundsenová, čtrnáctiletá dívka v *Sofiině světě*, je toho zářným příkladem. Je vedená zábavnou sérií hádanek, které postupně pokrývají celou historii západní filozofie. Gaarderovy popularizované verze slavných filozofů jsou skvělé. Přesto je Sofie při jejich následování až příliš poddajná. Stejná kritika platí i pro Georga.“⁹¹ Svou recenzi McGirr uzavírá snad jen částečně nadnesenou poznámkou, že po takových teenagerech, jakými jsou Gaarderovy postavy, dost možná touží všichni rodiče.

---

⁸⁸ SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

⁸⁹ MCGIRR, Michael. The Orange Girl. *The Sydney Morning Herald*. [online]. Sydney: Fairfax Media, 2004, 11. 12. 2004 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ha/default.aspx?page_driver=searchBuilder_Search#!?&_suid=168799413677703405370511362069

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

4.2.3 Shrnutí

Kritické ohlasy na novelu *Dívka s pomeranči* byly rozporuplné. Autoři recenzí na jedné straně vyzdvihovali Gaarderovu schopnost učinit těžká témata, kterými smrt a pomíjivost života nepochybně jsou, přístupnými. Na druhé straně se ve většině případů shodovali na negativním hodnocení díla kvůli jisté „plochosti“ hlavních postav.

Kriticky jako celek působil text Karolíny Stehlíkové, která v souvislosti s charakterem hlavních protagonistů díla použila výraz „klinická uhlazenost“⁹². Recenzentka Jitka Libingerová zase podotkla, že v případě Georga „stylizace patnáctiletého chlapce nepůsobí příliš věrohodně“⁹³. Názor s nimi sdíleli i zahraniční autoři. Australan Michael McGirr Georga v ohledu „přílišné poddajnosti“⁹⁴ přirovnal k postavě Sofie Amundsenové z románu *Sofiin svět*. Oproti tomu pozitivně vykreslení charakteru hlavních postav, zejména Jana Olava, viděl recenzent Martin Reissner, který ocenil, že v umírání mladého muže chybí patos, depresivnost i sentiment. Čistě pochvalně *Dívku s pomeranči* hodnotila recenze Axela Schmitta, který dílo označil za „znamenité“⁹⁵ a za „jedno z těch, které s vámi nejvíc pohnou“⁹⁶.

S rozporuplným hodnocením se setkal také fakt, že Gaarder v díle nezapře svou pedagogickou profesi. Zatímco Martin Reissner tuto skutečnost hodnotil kladně a napsal, že je autor díky učitelským zkušenostem argumentačně a metodicky vybavený, což filozoficky tematizovaným dílům svědčí, Karolína Stehlíková tutéž didaktičnost pokládala za nežádoucí.

Dívka s pomeranči, stejně jako *Hrad v Pyrenejích*, osciluje na hranici filozofického a milostného románu. Zatímco v zařazení díla mezi literaturu pro děti a mládež se kritické ohlasy shodovaly, filozofická a romantická rovina románu byly v recenzích prezentovány odlišně. Axel Schmitt podtrhl romantickou stránku díla, když ho v podtitulku své recenze

---

⁹² STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyré. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: host 05 08.indd (casopishost.cz)

⁹³ LIBINGEROVÁ, Jitka. Jostein Gaarder: Příběh o smrti, kterou provází tajemná dívka s pomeranči. In: *TOPZINE* [online]. 31. 7. 2012 [2023-06-09]. Dostupné z: Jostein Gaarder. Příběh o smrti, kterou provází tajemná Dívka s pomeranči - TOPZINE.cz

⁹⁴ MCGIRR, Michael. The Orange Girl. *The Sydney Morning Herald*. [online]. Sydney: Fairfax Media, 2004, 11. 12. 2004 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ha/default.aspx?page_driver=searchBuilder_Search#/?&_suid=168799413677703405370511362069

⁹⁵ SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

⁹⁶ Tamtéž.

prohlásil za „grandiózní ódu na lásku a štěstí ze života“⁹⁷. Doslova „milostným příběhem“⁹⁸ *Dívku s pomeranči* nazval i Klemens Kindermann. Karolína Stehlíková na rozdíl od nich pokládala v knize za stěžejní „filozofii všedního dne“⁹⁹, stejně jako u ostatních Gaarderových děl, a milostnou úroveň novely nijak neakcentovala.

Z motivů autoři recenzí nejhojněji vyzdvihovali Hubbleův teleskop – snad proto, že v obklopení milostného příběhu a vzletných filozofických úvah působí jeho „vědeckost“ nápadně. Zájem o vesmír, reprezentovaný fascinací Hubbleovým teleskopem, považovali za pojítko mezi otcem a synem Jitka Libingerová i Michael McGirr. Michael McGirr přitom teleskop označil za „dopravní prostředek“¹⁰⁰, který Gaarder používá při cestování mezi časovými liniemi svého vyprávění. Recenzent Axel Schmitt měl motiv teleskopu za natolik významný, že jej použil i v názvu své recenze. Vnímá ho totiž jako metaforu, kterou lze vztáhnout k podstatě celého románu: Teleskop umožňuje vědcům mlhavě spatřit minulost, čímž pro ně představuje totéž, co pro Georga dopis od otce.

Recenzenti dílu opakovaně přisuzovali jistou snovost a poukazovali na entuziasmus, který z něj vyzařuje. Podle Klemense Kindermanna Gaarderovo filozofování provázejí „údiv a snění“¹⁰¹, Axel Schmitt zmiňoval „pohádkové prvky“¹⁰² a Michael McGirr spatřoval v reakcích Georga na otcovy úvahy „jasnozřivé nadšení“¹⁰³. Karolína Stehlíková zase zdůraznila, že ve vyprávění Georgova otce vnímáme svět jako „magické místo, které si zaslouží náš hluboký obdiv a úctu“¹⁰⁴.

---

⁹⁷ SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

⁹⁸ KINDERMANN, Klemens. Verführung zum Träumen. In: *Spiegel Special* [online]. 2003, č. 3, s. 134-135 [2023-06-09]. Dostupné z: 28731655 (spiegel.de)

⁹⁹ STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyrě. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: host 05 08.indd (casopishost.cz)

¹⁰⁰ MCGIRR, Michael. The Orange Girl. *The Sydney Morning Herald*. [online]. Sydney: Fairfax Media, 2004, 11. 12. 2004 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ha/default.aspx?page_driver=searchBuilder_Search#/?&_suid=168799413677703405370511362069

¹⁰¹ KINDERMANN, Klemens. Verführung zum Träumen. In: *Spiegel Special* [online]. 2003, č. 3, s. 134-135 [2023-06-09]. Dostupné z: 28731655 (spiegel.de)

¹⁰² SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

¹⁰³ MCGIRR, Michael. The Orange Girl. *The Sydney Morning Herald*. [online]. Sydney: Fairfax Media, 2004, 11. 12. 2004 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ha/default.aspx?page_driver=searchBuilder_Search#/?&_suid=168799413677703405370511362069

¹⁰⁴ STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyrě. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: host 05 08.indd (casopishost.cz)

Někteří recenzenti srovnávali *Dívku s pomeranči* s ostatními Gaarderovými literárními počiny. Karolína Stehlíková i Klemens Kindermann upozornili na paralelu mezi nimi ve filozofické tematice. Druhý ze zmíněných autorů k tomu dodal, že *Dívka s pomeranči* je „povedenější než předcházející díla“¹⁰⁵. S jinými autory Gaardera recenzenti příliš nesrovnávali. Jediným takovým případem byla recenze Karolíny Stehlíkové, která se uchýlila k porovnání Gaarderovy tvorby s Antoine de Saint-Exupérym a Richardem Bachem. Zatímco jejich „alegorickým pohádkám“¹⁰⁶ podle ní jistá „moudrost kořeněná laskavostí“¹⁰⁷ svědčí, v *Dívce s pomeranči*, jejíž děj je zasazen do současného reálného světa, působí jako přetvářka.

K překladu se recenzenti prakticky nevyjadřovali. Lze nabídnout zdůvodnění, že tento aspekt díla není nijak výrazný a nelze v něm vyzorovat příliš charakteristických rysů.

---

¹⁰⁵ KINDERMANN, Klemens. Verführung zum Träumen. In: *Spiegel Special* [online]. 2003, č. 3, s. 134-135 [2023-06-09]. Dostupné z: 28731655 (spiegel.de)

¹⁰⁶ STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyrě. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: host 05 08.indd (casopishost.cz)

¹⁰⁷ Tamtéž.

5 Hrad v Pyrenejích

5.1 Interpretace románu Hrad v Pyrenejích

Hrad v Pyrenejích je román sestávající z emailové korespondence bývalých partnerů, Steinna a Solrun, kteří se po mnoha letech odloučení náhodou znovu dostávají do kontaktu. Taková odpověď na otázku, o čem román je, by však v Cullerově interpretační hře zdaleka neobstála. Doopravdy je *Hrad v Pyrenejích* románem o niterném znovushledání, o kontrastu mezi důkazy a vírou, o snaze pochopit nepochopitelné, a v neposlední řadě o životě, smrti a o mystičnosti toho, co se rozprostírá mezi nimi.

Jostein Gaarder *Hrad v Pyrenejích* vydal v roce 2008, v českém překladu kniha vyšla o tři roky později.¹⁰⁸ Její název je odvozen od stejnojmenného surrealistického obrazu, jehož autorem je René Magritte a který byl zároveň použit na obálku prvního vydání románu v originále. Obraz zachycuje kámen vznášející se nad mořem, na němž stojí kamenný hrad. Jedna z hlavních postav, Solrun, se k obrazu odkazuje v jednom ze svých emailů určených Steinnovi: „Kdybys byl svědkem podobné události, jistě by ses ji pokusil nějak zamlžit. Třeba bys řekl, že to, co vidíš, je zmanipulované. Že kámen je dutý a naplněný heliem. Nebo že ho drží ve vzduchu promyšlená síť neviditelných koleček a lan. Já jsem mnohem prostší duše. Jen bych vztáhla k tomu kameni ruce a zaspívala bych „aleluja“ nebo „amen“.“¹⁰⁹

Odlišný přístup k výjevu na obraze je jedním z mnoha projevů rozdílnosti hlavních protagonistů, která je východiskem pro ústřední téma díla. Zatímco Steinn je racionálně založený, nevěří v nadpřirozeno a fyzikální zákony pro něj představují nepřekročitelnou hranici veškerého bytí, Solrun je přesvědčená o omezenosti lidského poznání a spoléhá na existenci něčeho transcendentního, co hmotnou a vědecky dokazatelnou stránku života přesahuje. Z mnoha filozofických témat, která Gaarder v románu nastoluje, dominuje právě střet těchto odlišných pohledů na svět. Skrze postavy Steinna a Solrun autor zosobňuje kontrast racionality a spirituality, vysvětlitelného a nadpřirozeného, náhody a osudu, tělesnosti a duše, smrti a nesmrtnosti.

---

¹⁰⁸ Jostein Gaarder: Hrad v Pyrenejích. Racio versus duchovno. In: *Týden.cz* [online]. 16. 2. 2011 [2023-06-14]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/jostein-gaarder-hrad-v-pyrenejich-racio-versus-duchovno_194035.html

¹⁰⁹ GAARDER, Jostein. *Hrad v Pyrenejích*. 1. Vyd. Praha: Albatros, 2011. s. 24.

Tyto kontrasty, stěžejní pro celé dílo, demonstruje například polemika o vzniku světa, kterou spolu hlavní postavy vedou. Solrun píše: „Podívej se na hvězdy a galaxie. Podívej se na komety a asteroidy a od srdce se zasměj. V tomto vesmíru jsme na rozdíl od obrovských nebeských těles živé duše my. Co zmůžou komety a asteroidy? Co jsou schopny si z toho všeho uvědomit? Jaké povědomí o sobě samých mají?“¹¹⁰ A dodává: „Vesmír se podobá spíš velké myšlence než velkému stroji.“¹¹¹ Oproti tomu Steinn namítá: „Že tu existují hvězdy a planety, je nutným důsledkem velkého třesku. Že tu existuje i život a vědomí, není nic než čirá náhoda, přímo monstrózní shoda okolností, kosmická anomálie.“¹¹²

Navzdory tak odlišné životní filozofii mají Steinn a Solrun i něco společného, a to úžas, zvědavost a touhu hledat odpovědi na palčivé existenciální otázky – tedy vlastnosti typické pro většinu Gaarderových hrdinů. Jak už bylo zmíněno, *Hrad v Pyrenejích* je románem sestávajícím z emailové korespondence. Jejím prostřednictvím Steinn a Solrun rozsáhle popisují své myšlenky a na dálku diskutují o složitých tématech, přičemž tato diskuze není nijak konfliktní, naopak plná zápalu poznávat (se). Na otázku, proč se Gaarder nerozhodl pro tradiční epistolární román, nýbrž pro modernější formu dopisů – emaily, autor v rozhovoru pro *The Monthly* odpovídá, že emailové zpracování mu umožnilo zachytit dynamičtější přenos emocí a tím i větší dramatickosti.¹¹³

Hrad v Pyrenejích je jedním z mála Gaarderových děl, jehož hlavními postavami nejsou děti. Filozofie v něm nefiguruje jako cesta, na níž se mladý hrdina vydává, aby poznal nové dimenze světa, ani se neobjevuje ve „zjemněné“ formě, přizpůsobené dětským čtenářům. V *Hradu v Pyrenejích* Gaarder filozofii netypicky vplétá do milostného dramatu a používá ji jako zásadní prvek kolize a zdroj napětí. Fakt, že autory i adresáty zpráv, z nichž příběh sestává, jsou dospělí, se promítá i do jazykové stránky románu a do způsobu, jakým jsou filozofické myšlenky formulovány. Často se objevují odborné termíny nebo citace vědců a myslitelů.

Větší část díla je spíš úvahová než dějová, přesto je to právě děj, díky kterému je *Hrad v Pyrenejích* něčím víc než jen bezbřehým tokem myšlenek. Příběh jednotlivé úvahy

---

¹¹⁰ GAARDER, Jostein. *Hrad v Pyrenejích*. 1. Vyd. Praha: Albatros, 2011. s. 28.

¹¹¹ Tamtéž, s. 29.

¹¹² Tamtéž, s. 77.

¹¹³ The Monthly. Jostein Gaarder (p1) in convercaton with Ramona Koval. In: *YouTube* [online]. 3. 5. 2013 [2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qDondk1qwFU>

rámuje a dovádí je k pointě. Odehrává se v Norsku a zásadní roli v něm hraje zejména krajina Vestlandu na západě, konkrétně okolí největšího norského fjordu Sognefjord. Jostein Gaarder jezdil do starého dřevěného hotelu nedaleko Sognefjordu pracovat na svých knihách a v rozhovoru pro *Financial Times* jej označuje za své nejoblíbenější místo na světě.¹¹⁴ Právě do tohoto hotelu zasazuje zásadní pasáže románu.

Děj začíná tím, že spolu Steinn a Solrun navazují online kontakt poté, co se na terase hotelu náhodně setkali. Toto setkání je o to podivnější, že se odehrálo na místě, které se jim před lety stalo osudovým. Oba mají vlastní rodiny a jejich život se od doby, kdy se v mládí rozešli, zcela proměnil. Údiv z překvapivého znovushledání v nich ale vzbudí touhu dostat se znovu do spojení – přičemž názor na to, zda bylo setkání skutečně jen pouhou náhodou, mají zcela odlišný. V emailové konverzaci Steinn a Solrun přemítají o existenciálních otázkách a také vzpomínají na společná léta, čímž v sobě znovu otevírají roky zapečetěné city, vášně i traumata. Vracejí se zejména k fatální události, která se odehrála právě nedaleko zmiňovaného horského hotelu. Čtenář dlouhou dobu netuší, o jakou událost se jedná, avšak Steinn a Solrun o ní hovoří s bází a nepochopením a zmiňují v souvislosti s ní jistou blíže nespecifikovanou Brusinkovou královnu, což příběh, jinak zasazený do všednosti reálného světa, činí mystickým a tajuplným.

Je patrné, že to byly právě zcela odlišné pohledy na tuto událost, které před lety vedly k jejich rozchodu. V románu se Steinn a Solrun snaží jeden druhému po letech porozumět a vzpomínání na neobjasněnou záhadu Brusinkové královny se rozvíjí ve strhující dialog, v němž se střetávají obhajoba racionality s obhajobou duchovna.

Zásadní zlom představuje okamžik, kdy se čtenář dozvídá, co bylo onou osudovou událostí. Brusinková královna přezdívaly Steinn a Solrun ženě s růžovým šálem na krku, kterou srazili na dálnici, když jeli autem na společnou dovolenou. V šoku od nehody ujeli a po několika dnech tutéž ženu, o jejíž smrti byli přesvědčeni, potkali na Horské salaši nedaleko hotelu, kde byli ubytováni. Žena na sobě měla tentýž růžový šál. Toto nepochopitelné setkání a emoce s ním spojené rozevřely rozdílnost Steinna a Solrun, do té doby snesitelnou, v nepřekonatelnou propast. Zatímco Solrun vnímala setkání s Brusinkovou královnou jako nadpozemské znamení, Steinn nedokázal vystát pomyšlení na to, že by byl svědkem toho, jak se právě setřela hranice mezi životem a smrtí. Náhlá

---

¹¹⁴ METCALFE, Anna. Small Talk: Jostein Gaarder. In: *Financial Times* [online]. 31. 5. 2010 [2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/f7e98d0c-69e4-11df-a978-00144feab49a>

nepotlačitelná neschopnost porozumět jeden druhému vedla k bouřlivému konfliktu a následně k rozchodu. Solrun na něj vzpomíná: „Nic jsem nechápala. Jedině snad to, že najednou myslíme každý jinak...“¹¹⁵ Steinn zase píše: „Náš rozchod byl chirurgický řez a operace proběhla bez umrtvení“.¹¹⁶

Léta poté se ale rána jeví téměř zacelená. Možnost pohlédnout na traumatickou událost s odstupem času jako by v bývalých partnerech obnovila vzájemné city, očištěné od momentálního afektu a zároveň posílené společným intenzivním prožitkem. Jak jejich konverzace postupuje, stává se pro ně jejich současný, reálný život druhotným. Necháávají se pohltit nostalgií, která je dovede až k touze znovu se setkat, a Solrun se vydává na cestu za Steinnem do Bergenu.

Hrad v Pyrenejích končí mailem, který Steinnovi adresuje Solrunin manžel Niels Petter. Strohými, zahořklými slovy s vyčítavým podtextem v něm oznamuje, že Solrun na dálnici cestou do Bergenu srazilo auto a že na sobě měla růžový šál. Jak si čtenář může domyslet, k autonehodě došlo přibližně na stejném úseku dálnice, kde v minulosti havarovali Steinn a Solrun.

Místo toho, aby byla na konci díla objasněna, zůstává tak záhada Brusinkové královny ještě tajemnější. Existuje posmrtný život? Je duše nezávislá na čase a prostoru? A jak velká náhoda se musí stát, aby otrásla naši vírou v nahodilost? Otázky, které v průběhu celého románu rozebírají Steinn a Solrun a které při četbě jejich dialogu vyvstávají i ve čtenáři, nabírají po skončení knihy ještě větší intenzitu.

5.2 Kritická reflexe románu *Hrad v Pyrenejích*

Bakalářská práce zahrnuje analýzu pěti recenzí na *Hrad v Pyrenejích* – dvou českých, dvou německých a jedné anglické. V českém prostředí jsem nedohledala žádnou recenzi, která by vyšla v tisku. Hned dvě recenze ale krátce po českém vydání románu vyšly na webu online časopisu *iLiteratura.cz*¹¹⁷. Ze zahraničního tisku jsem k analýze vybrala recenzi z australských novin *The Australian*¹¹⁸. Z cizojazyčných recenzí publikovaných

---

¹¹⁵ GAARDER, Jostein. *Hrad v Pyrenejích*. 1. Vyd. Praha: Albatros, 2011. s. 72.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 109.

¹¹⁷ *iLiteratura* nabízí kritické reflexe českých i světových knih, zpracované recenzenty z řad literárních teoretiků, publicistů a překladatelů, a informuje o aktuálním dění ve světě literatury. (O projektu. In: *iLiteratura.cz* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/o-projektu>)

¹¹⁸ Deník *The Australian* byl v roce 2022 s necelými čtyřmi a půl milionu čtenářů ročně třetím nejčtenějším australským periodikem. (Average national newspaper readership in Australia in the twelve months to

online jsem se rozhodla analyzovat texty, které zveřejnily německé weby *Süddeutsche Zeitung*¹¹⁹ a *Humanistischer Pressdienst*¹²⁰.

Stejně jako v případě *Dívky s pomeranči*, i *Hradu v Pyrenejích* bylo věnováno více mediálního prostoru než jen v periodikách či na webech, které bakalářská práce rozebírá. V rámci rešerše jsem našla množství textů převážně komerční či ryze zpravodajské povahy, případně na uživatelské recenze na čtenářských zájmových webech nebo na zmínky o knize kratšího rozsahu. Ty ale pro zmíněné znaky neodpovídaly definici recenze a nejsou proto do bakalářské práce zahrnuty.

5.2.1 České recenze románu *Hradu v Pyrenejích*

Dvě recenze uveřejnil v březnu 2011 server *iLiteratura*. Autorkou první z nich, publikované 7. března 2011, je Barbora Grečnerová, která hned v úvodu poukazuje na odvození názvu románu od stejnojmenného obrazu Renného Magritta. „Tímto výjevem belgický malíř zpochybňuje vědecky podložené přírodní zákony a norského čtenáře tím vrhá doprostřed románového dění. Úmyslně píší norského čtenáře, protože český překlad bohužel tento výjev na obálce nemá, ač se ho snaží alespoň přiblížit. Může skála viset ve vzduchu? Je lidský život veden vyšší mocí, která naše životy nenápadně vede určitým směrem, nebo lze vše vždy vysvětlit rozumem? Má věda odpověď na všechny otázky světa?“¹²¹ Prostřednictvím otázek Grečnerová čtenáře uvádí do protikladných úvah Steinna a Solrun. Vyzdvihuje plynulost, s níž se Gaarderovi podařilo vystavět jejich rozhovor a oceňuje, že autor zvolil formu emailové korespondence namísto klasického románu v dopisech. „Aby elektronická smršť měla ten správný náboj, dodává Gaarder nezbytné další vrstvy – jsme svědky intenzivního milostného vztahu dvou mladých lidí a zároveň jsme vtaženi do napínavé, až kriminální zápletky, která zapříčinila jejich rozchod a na niž

September 2022. In: *Statista* [online]. 20. 3. 2023 [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/940646/national-newspaper-readership-australia/>

¹¹⁹ *Süddeutsche Zeitung* je největším německým zpravodajským deníkem, fungujícím od roku 1945. Vedle tištěné formy deníku funguje stejnojmenný online server. Přestože si deník získal prestiž zejména pro investigativní práci, pokrývá široké spektrum témat, včetně kultury, v jejímž rámci věnuje samostatnou online rubriku literatury (*Süddeutsche Zeitung*. In: *euro topics* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/de/148780/sueddeutsche-zeitung>)

¹²⁰ Internetový portál *Humanistischer Pressdienst* prezentuje humanistické postoje k aktuálnímu dění. Vznikl z iniciativy nadace Giordano Bruno Stiftung a Humanistischer Verband Deutschlands (Německého spolku humanistů) v roce 2006. Denně ho navštíví přes 10 000 čtenářů, kterým nabízí články na společenskovední témata, jako například filozofie, lidská práva, vzdělávání a další. (Der Humanistische Pressdienst. In: *Humanistischer Pressdienst* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: Der Humanistische Pressdienst | hpd)

¹²¹ GREČNEROVÁ, Barbora. Hrad v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 7. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Hrad v Pyrenejích – iLiteratura.cz

má i po tolika letech každý jiný názor.“¹²² Že je debata střetem dvou na první pohled zcela odlišných názorů, a je tak místy až příliš černobílá, autorovi nevyčítá. Odůvodňuje to tím, že pasáže „jako z učebnice pro střední školy“¹²³ patří ke Gaarderovu stylu.

Obecně je Gaarderova tvorba podle Grečnerové „reader-friendly“¹²⁴, díky propojení filozofie, historie, dějin a napínavého příběhu, přičemž v případě *Hradu v Pyrenejích* stojí za zmínku zejména způsob, jímž autor předává své znalosti z oblasti přírodních věd a náboženství. Zároveň Grečnerová zastává názor, že milostný příběh má tentokrát, pro Gaarderovy knihy netypicky, navrch oproti ideové rovině románu. „Slouží autorovi ke cti, že se mu podařilo vykreslit dvě živé postavy a rovnocenné partnery jak ve filozofické při, tak v mezilidském vztahu,“¹²⁵ hodnotí Grečnerová.

I Milena Šubrtová, autorka druhé z recenzí na serveru *iLiteratura*, publikované 23. března 2011, vztahuje název díla k obrazu Renného Magritta: „Obraz je v románu metaforou pro schopnost vymezit se vůči vlastním smyslovým vjemům a připustit existenci zázraku, který se vymyká dosavadním zkušenostem i vědeckému poznání.“¹²⁶

Šubrtová umisťuje *Hrad v Pyrenejích* na rozhraní mezi literaturou pro děti a mládež a literaturou pro dospělé. Přestože zápletky románu odpovídá spíše druhé kategorii, do první kategorie ho podle ní zase řadí „zjevná didaktizující tendence“¹²⁷. „Účastníci dialogu lpějí na svých závěrech, ale zároveň cítí potřebu prověřit je očima názorového protivníka, a vymanit se tak z navyklých způsobů uvažování a argumentace. Autor nestrání žádnému z nich a v závěru prózy to explicitně potvrzuje odmítnutím snahy zpochybňovat víru jiného člověka. Právě tento moment vřazuje Gaarderův román do kontextu literatury pro mládež a představuje rovněž spojnicí mezi celou Gaarderovou tvorbou,“¹²⁸ uvádí.

Kromě nepředpojatosti na dialogu hlavních postav dále vyzdvihuje fakt, že díky dynamičnosti online komunikace jejich korespondence připomíná spíše běžný rozhovor, akorát s tím rozdílem, že její účastníci mají „dostatečný časový prostor pro cizelování své

---

¹²² GREČNEROVÁ, Barbora. Hrad v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 7. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Hrad v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

argumentace¹²⁹. Tuto precizně vystavěnou argumentaci přitom nevnímá jako autorovu snahu poučovat. „Jeho mistrovství spočívá v tom, jak dokáže klást burcuující otázky. Odpověď v sokratovském dialogu, který vedou mezi sebou literární postavy a jejich prostřednictvím i recipient s dílem, už musí čtenář hledat sám, a to jak v procesu interpretace přečteného textu, tak mimo prostor literární fikce,“¹³⁰ píše Šubrtová.

Oproti Grečnerové, které milostná linka románu připadala dominantnější než ta filozofická, zastává Šubrtová názor, že příběh o lásce je ve vztahu k filozofickým otázkám spíš něčím jako pouhým prostředníkem: „Dialog se vertikálně prohlubuje i s vědomím toho, že v otázkách a odpovědích je nutno počítat s proměnami lidské paměti. Gaarderovi hrdinové rekapituluji z odlišných pozic příběh studentské lásky, který je vlastně jen záminkou pro pokus o reflexi dějin vesmíru a lidského místa v něm.“¹³¹

Na závěr vztahuje ústřední téma *Hradu v Pyrenejích* i Gaarderovu schopnost klást naléhavé otázky k jeho dalším dílům. Způsob, jímž o smrti přemítá Solrun, přirovnává k úvahám umírající hrdinky v *Jako v zrcadle, jen v hádance* a v neposlední řadě zmiňuje také *Dívku s pomeranči*, v jejímž případě vnímá otázku týkající se života a smrti jako ústřední kompoziční prvek.

5.2.2 Zahraníční recenze románu *Hrad v Pyrenejích*

Název německého překladu *Hradu v Pyrenejích* se liší od většiny ostatních jazykových verzí. Namísto surrealistického obrazu je román v němčině pojmenován podle mystické postavy Brusinkové královny a nese titul *Die Frau mit dem roten Tuch* (2010).

V recenzi titulované *Zwischen Wissenschaft und Glauben* (Mezi vědou a vírou) pro německou *Humanistischer Pressdienst* nazývá Frank Navissi Gaardera agnostikem. Domnívá se, že právě z autorova přesvědčení o neprokazatelnosti transcendence vyplývá podstata polemiky, kterou spolu hlavní postavy *Hradu v Pyrenejích* vedou. „Nejsem si jistý, kdo má Gaarderovy sympatie; nicméně nechává Steinna podrobně prezentovat svůj vědecký pohled na svět a Solrun vždy jen poslouchá, aniž by ji nutil komentovat. To se mi v těchto diskuzích zdá typické: přírodovědec mluví, dokazuje a definuje, zatímco věřící vždy kontruje, že ačkoliv racionální tvrzení dávají smysl a jsou možná správná, Bůh v nich

---

¹²⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

chybí. Zdá se, že si neuvědomují, že k vysvětlení a pochopení světa není potřeba Boha ani ničeho nadpřirozeného. A tak Gaarder takové diskuse buď dobře pozoroval, nebo sám inklinuje tímto směrem, jemuž věda k vysvětlení světa zdá se nestačí,¹³² zvažuje Navissi a dodává, že se nemůže zbavit dojmu, že je kniha otiskem autorova vlastního vnitřního zápasu o pravdu a že se v ní výrazně odráží jeho osobní pochyby. Emailovou formu dialogu hodnotí kladně. Příběh je jejím vlivem sice zjednodušen a charaktery postav činí subjektivními, protože čtenář na ně nahlíží jejich vlastními pohledy, nikoli z perspektivy nezávislého vypravěče, ale zato umožňuje toku myšlenek a úvah zachovat si autenticitu.

Na závěr Navissi román chválí, nazývá ho hodnotnou knihou a akcentuje také jeho univerzálnost – vždyť otázky, které v něm autor rozebírá, se dotýkají každého, kdo se kdy alespoň trochu zamýšlel nad smyslem života. Řada různorodých zajímavých odpovědí, které Gaarder prostřednictvím dialogu Steinna a Solrun nabízí, podle něj mnohým čtenářům může pomoci při vytváření jejich vlastního názoru na daná témata.

Recenzentka Jutta Person začíná svůj text o *Hradu v Pyrenejích* pro *Süddeutsche Zeitung* vylíčením povahy autora coby učitele. Nabádá čtenáře, aby zapomněli na obraz upraveného snílka a místo toho si spisovatele představili jako takového učitele, který si místo saka raději vezme mikinu a vyběhne s žáky ven, aby jim na vlastní oči ukázal zázraky přírody. Tento typ vychovatele v sobě podle ní Gaarder nepotlačil ani při psaní *Hradu v Pyrenejích*, přestože se jedná spíš o román pro dospělé.

Zatímco Navissi o Gaarderově nestrannosti pochyboval, Person stejně jako Milena Šubrtová chválí to, že oba odlišné pohledy na svět jsou v knize prezentovány vyrovnaně, a domnívá se, že fakta uvedená v románu jsou něčím víc než jen prostým výkladem: „Zdůrazňuji: Ani jedna z těch dvou perspektiv nemůže vyhrát, protože závisí na sobě navzájem. Skutečné ponaučení románu spočívá v tom, že poukazuje na nutnost odhalovat úzkoprsý dogmatismus – ať už na straně zarytých ateistů, nebo náboženských fanatiků.“¹³³

Jinak ale Person román hodnotí rozporuplně. Na jednu stranu oceňuje výše zmíněný přesah názorového střetu, od nějž se děj odvíjí, na druhou stranu spatřuje dílčí negativum v jisté stereotypizaci hlavních postav. Že se muž jednoznačně drží tvrdých faktů a žena

---

¹³² NAVISSI, Frank. Zwischen Wissenschaft und Glauben. In: *Humanistischer Pressdienst* [online]. 30. 3. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: [Zwischen Wissenschaft und Glauben | hpd](#)

¹³³ PERSON, Jutta. Das Zauberperlenspiel. In: *Süddeutsche Zeitung* [online]. 7. 6. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: [Roman: Die Frau mit dem roten Tuch - Das Zauberperlenspiel - Kultur - SZ.de \(sueddeutsche.de\)](#)

vystupuje jako esotericky založená, považuje za klišé. Doslova píše: „Je to Mars versus Venuše, rozum versus pocit, astrofyzika versus hvězdná dobrodružství...“.¹³⁴ Na jednu stranu nazývá Gaardera „mistrem záludných sebenaplňujících se proctví a chytře umístěných pozoruhodných příhod“¹³⁵, na druhou stranu se domnívá, že ideový rámec románu je v průběhu děje natolik všudypřítomný, že redukuje jeho literární formu na „kontejner myšlenek“¹³⁶. Právě literární formu Person nejvýrazněji kritizuje: „V tomto románu jsou slova a věty praktickým přenašečem obsahu, který slouží k dialektickému zúčtování znalosti vs. víra. Když Steinn píše o nezapomenutelné lásce svého mládí, ‚valí se na něj lavina starých zkušeností‘. Jsou to tak primitivní, otřepané fráze, že stěží přesahují jazykovou průměrnost.“¹³⁷ Ve vztahu k pasážím díla, které prostřednictvím metafor pojednávají o vědeckých tématech, používá výraz „kognitivní/poznávací kýč“¹³⁸.

S mírným despektem na *Hrad v Pyrenejích* pohlíží i autorka Kathy Hunt v recenzi pro *The Australian*, publikované v květnu 2010. Otevírá ji následovně: „Kdyby existovalo něco jako slovník národních rysů, mohli byste si vyhledat Nory a dočíst se něco jako ‚vytrvalí, intelektuální lidé, zmítání mezi existenciální radostí a smutkem‘. V prvním románu Josteina Gaardera po pěti letech se setkáváme se Solrun a Steinnem, kteří tomuto popisu téměř odpovídají.“¹³⁹

Nosnou myšlenku recenze Hunt prostřednictvím zvláštní metafory formuluje už v titulku, který zní *Fearless cave dwellers ossify into philosophical shallow pals* (Nebojácni poustevníci kostnatější v povrchně filozofující kámoše). Určitým vyčpěním, na které titulek poukazuje, se Hunt v recenzi zabývá hned ve dvou rovinách. Zprvé poukazuje na změnu, kterou Solrun a Steinn prošli v průběhu dlouhých let, během nichž se neviděli – z mladých lidí plných entuziasmu, kteří se společně uchýlovali k bláznivým rozhodnutím, jako například zakusit nejčistší formu života tím, že se jako poustevníci na čas odstěhují do jeskyně, se stali usedlí a zprvu částečně odcizení jedinci. Zadruhé Hunt „vyčpění“ spatřuje v čemsi mdlém, co podle ní hlavní protagonisty *Hradu v Pyrenejích*

---

¹³⁴ PERSON, Jutta. Das Zauberperlenspiel. In: *Süddeutsche Zeitung* [online]. 7. 6. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: Roman: Die Frau mit dem roten Tuch - Das Zauberperlenspiel - Kultur - SZ.de (sueddeutsche.de)

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ HUNT, Kathy. Fearless cave dwellers ossify into philosophical shallow pals. *The Australian* [online]. 15. 5. 2010 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ga/default.aspx?page_driver=

odlišuje od postav z předchozích Gaarderových děl. Oproti *Tajemství karet* nebo *Dívce s pomeranči*, kde autor uplatňuje styl dialogu „učitel-žák“ a nechává promlouvat své vnitřní dítě, jí *Hrad v Pyrenejích* připadá poněkud unylý. Myšlenku, kterou rozvíjí v průběhu celé recenze, na konci textu dovádí k pointě neveselým konstatováním: „Gaarder o všem píše nadšeně a často krásně, ale se Solrun a Steinem jako by to vnitřní dítě uteklo z kouzelné zahrady a čtenáři zůstala v ruce podivná mrtvá květina.“¹⁴⁰

5.2.3 Shrnutí

Všichni recenzenti se shodovali na tom, že ústředním tématem románu je názorový střet hlavních postav. S jedinou výjimkou všichni také akcentovali význam filozofických otázek, což potvrzuje, že pasáže, které mají ve čtenáři podněcovat přemítání, v románu nejsou okrajové, naopak představují výraznou linku, kterou je děj neodmyslitelně prodchnutý. Recenzentka Jutta Person se dokonce domnívá, že filozofická rovina románu vystupuje do popředí na úkor jeho literární formy, kterou nazvala „kontejnerem myšlenek“¹⁴¹, na něž ji „redukoval ideový rámec“¹⁴² díla. Že má filozofická rovina románu navrch oproti té dějové, tvrdí i recenzentka Milena Šubrtová, podle ní to však není nikterak nežádoucí. Pouze konstatuje, že vyprávění o lásce Steinna a Solrun „je vlastně jen záminkou pro pokus o reflexi dějin vesmíru a lidského místa v něm“¹⁴³. Podle autorky Barbory Grečnerové je naopak v případě *Hradu v Pyrenejích* (oproti ostatním Gaarderovým knihám) dominantnější milostná linka.

Výrazné místo v recenzích zaujímala polemika o tom, zda z názorového střetu hlavních postav autor vychází nestranně. Recenzent Frank Navissi byl přesvědčen o tom, že se do dialogu Steinna a Solrun značně promítají Gaarderovy osobní pochybnosti. Také mu připadalo, že zastoupení obou názorových proudů není rovnoměrné a že Steinnova racionalita ze sporu vychází lépe. Vyjádřil podezření, že autor „sám inklinuje tímto směrem“¹⁴⁴. Recenzentka Jutta Person naopak vyzdvihovala spisovatelovu schopnost zachovat v dialogu objektivitu. Názor s ní sdílela i Milena Šubrtová, která kromě

---

¹⁴⁰ HUNT, Kathy. Fearless cave dwellers ossify into philosophical shallow pals. *The Australian* [online]. 15. 5. 2010 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ga/default.aspx?page_driver=

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: [Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz](https://iliteratura.cz)

¹⁴⁴ NAVISSI, Frank. Zwischen Wissenschaft und Glauben. In: *Humanistischer Pressdienst* [online]. 30. 3. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: [Zwischen Wissenschaft und Glauben | hpd](https://www.hpd.de)

nestrannosti ocenila ještě fakt, že navzdory pevnému přesvědčení o vlastních závěrech Steinn a Solrun „cítí potřebu prověřit je očima názorového protivníka, a vymanit se tak z navykklých způsobů uvažování a argumentace“¹⁴⁵.

Jednomyslně kladně recenzenti hodnotili formu epistolárního románu, v níž autor tradiční dopisy nahradil emailovou korespondencí. Milena Šubrtová uvedla, že díky „použití moderních komunikačních technologií“¹⁴⁶ je tato forma „dynamizovaná“¹⁴⁷. Podle Barbory Grečnerové by v dnešní době tradiční epistolární román působil neautenticky a výměnu názorů Steinna a Solrun nazvala „elektronickou smrští“¹⁴⁸, která má „náboj“¹⁴⁹. Autenticitu jako přednost výměny emailů viděl i Frank Navissi, který napsal, že díky online diskuzi se mohou názory hlavních postav „střetávat bez filtru“¹⁵⁰.

S jinými díly recenzenti *Hrad v Pyrenejích* nesrovnávali. Jen Milena Šubrtová konstatovala, že Solrun, „odmalička svíraná úzkostmi ze smrti“¹⁵¹, uvažuje podobně jako hlavní hrdinka *Jako v zrcadle, jen v hádance*. Zajímavé je, že nikdo z recenzentů nezdůrazňoval, že na rozdíl od většiny Gaarderových děl se *Hrad v Pyrenejích* hodí spíš pro dospělé čtenáře. Naopak Milena Šubrtová překvapivě uvedla, že se román pohybuje na hranici mezi literaturou pro děti a mládež a literaturou pro dospělé, i kvůli pasáži, kdy autor „explicitně odmítá snahu zpochybňovat víru jiného člověka“¹⁵².

Jedinou recenzentkou vyjadřující se k jazykové stránce románu byla Jutta Person, která ji hodnotila spíš skepticky. Slova, z nichž příběh sestává, označila za pouhý „praktický přenašeč obsahu“¹⁵³ a mnohé použité výrazy za kých: „Jsou to tak primitivní, otřepané fráze, že stěží přesahují jazykovou průměrnost“¹⁵⁴.

---

¹⁴⁵ ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ GREČNEROVÁ, Barbora. Hrad v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 7. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Hrad v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ NAVISSI, Frank. Zwischen Wissenschaft und Glauben. In: *Humanistischer Pressdienst* [online]. 30. 3. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: Zwischen Wissenschaft und Glauben | hpd

¹⁵¹ ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ PERSON, Jutta. Das Zauberperlenspiel. In: *Süddeutsche Zeitung* [online]. 7. 6. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: Roman: Die Frau mit dem roten Tuch - Das Zauberperlenspiel - Kultur - SZ.de (sueddeutsche.de)

¹⁵⁴ Tamtéž.

Zahraniční recenze byly ke *Hradu v Pyrenejích* obecně kritičtější než ty české. Opakovalo se v nich mínění, že charaktery Steinna a Solrun jsou příliš stereotypní. Zatímco recenzentka Barbora Grečnerová ospravedlňovala jejich černobílé povahy didaktizující tendencí, která „patří ke Gaarderovu stylu“¹⁵⁵, Jutta Person ji považovala za nedostatek díla. Vyjádřila stanovisko, že stereotypnost vlastností Steinna a Solrun je patrná zejména v návaznosti na gender. Připadalo jí prvoplánové, jak „muž stojí na straně tvrdých faktů“¹⁵⁶ a „žena se ujímá role esoteričky“¹⁵⁷. Jako stereotypní vnímala hlavní postavy i recenzentka Kathy Hunt, akorát nikoliv kvůli jejich očividným protikladům, nýbrž vzhledem k rysům až učebnicově typickým pro Nory: „vytrvalí, intelektuální lidé, zmítání mezi existenciální radostí a smutkem“¹⁵⁸. Vedle toho Hunt kritizovala jistou „vyčpělost“ hlavních protagonistů, která pro ni byla natolik očividná, že na ní postavila prakticky celou recenzi. Doslova napsala, že v případě *Hradu v Pyrenejích* Gaarderovo „vnitřní dítě uteklo z kouzelné zahrady“¹⁵⁹. Zůstává však otázkou, zda poznání střízlivého světa za zdmi této zahrady nepatří k přirozenému procesu zrání.

---

¹⁵⁵ GREČNEROVÁ, Barbora. Hrad v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 7. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Hrad v Pyrenejích – iLiteratura.cz

¹⁵⁶ PERSON, Jutta. Das Zauberperlenspiel. In: *Süddeutsche Zeitung* [online]. 7. 6. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: Roman: Die Frau mit dem roten Tuch - Das Zauberperlenspiel - Kultur - SZ.de (sueddeutsche.de)

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ HUNT, Kathy. Fearless cave dwellers ossify into philosophical shallow pals. *The Australian* [online]. 15. 5. 2010 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ga/default.aspx?page_driver=

¹⁵⁹ Tamtéž.

Závěr

Bakalářská práce *Vybraná díla Josteina Gaardera a jejich kritický ohlas* měla za cíl interpretovat novelu *Dívka s pomeranči* (2004) a román *Hrad v Pyrenejích* (2011) a zasadit tato díla do kontextu jejich české i mezinárodní kritické reflexe. Toho jsem dosáhla prostřednictvím analýzy vybraných recenzí v českém, německém a anglickém jazyce.

V teoretické části práce jsem nejprve popsala pozadí autorova života a charakterizovala jeho tvorbu, dále jsem vymezila pojmy literární kritika, recenze a interpretace. V praktické části jsem pak díla *Dívka s pomeranči* a *Hrad v Pyrenejích* interpretovala a následně na své osobní hledisko navázala analýzou literárněkritických textů, z nichž jsem se snažila vyčíst hlediska recenzentů a tím nabídnout na obě knihy komplexnější pohled. Využila jsem recenze jak z tištěných periodik (konkrétně z časopisu *Ladění*, literárního měsíčníku *Host*, německého deníku *Der Spiegel* a australských novin *The Sydney Morning Herald* a *The Australian*), tak z internetových zpravodajských serverů (z online magazínu *TOPZINE* a z webu německého média *Süddeutsche Zeitung*) a oborových serverů (*iLiteratura*, *literaturkritik.de*, *Hummanistischer Pressdienst*).

Podobnost děl, kterou jsem nastiňovala v úvodu bakalářské práce, se částečně promítla i do jejich hodnocení, jež vykazovala určité společné znaky. Recenzenti v případě obou knih vyčítali absenci plasticity a stereotypizaci hlavních postav. Naopak u obou děl vesměs chválili Gaardеровu schopnost atraktivně rozšiřovat čtenářovy filozofické obzory. Je však diskutabilní, zda by se tyto soudy nedaly aplikovat i na ostatní Gaarderova díla – recenzentka Karolína Stehlíková poukázala na jejich tematickou jednotvárnost a recenzent McGirr zase uvedl, že totožné vlastnosti jako Georgovi, hlavnímu hrdinovi *Dívky s pomeranči*, Gaarder přiřkl i Sofii z filozofického románu *Sofiin svět*. V kritických reflexích obou děl, kterými se bakalářská práce zabývá, se často objevovaly protichůdné názory. Někteří recenzenti považovali knihu za primárně milostný román, jiní ji pokládali především za román filozofický. Zatímco jedna recenze kritizovala autorovu zaujatost v polemikách na filozofická témata, jiná akcentovala jejich vyváženost. Neshody v tak zásadních věcech, jako je například základní povaha románu, mohou svědčit o mnohovrstevnatosti hodnocených děl. K jazykové stránce děl a k jejich grafickému zpracování se recenzenti vyjadřovali sporadicky.

Dívka s pomeranči ve světle analyzovaných recenzí působí jako dílo, které propojuje melancholickou hloubku s povznášející snovostí mnohdy až naivním způsobem, který balancuje na hranici kýče. V zásadě je však tato naivita vykoupena autorovou schopností atraktivně vtáhnout čtenáře do filozofických úvah. V recenzích se opakovala kritika uhlazení hlavních protagonistů a nerealističnosti až pohádkově nekomplikovaných pasáží, pochvalně naopak vyzdvihovaly entuziasmus, který z novely vyzařuje.

Hrad v Pyrenejích se v kontextu kritických ohlasů jeví mnohem přízemněji, což odpovídá jednak jeho složitějšímu jazyku, jednak tomu, že obsahuje příběh působící realističtěji i přesto, že v něm figurují mystické prvky. Jejich zakomponování do reálného světa, které v rámci knihy zůstává neobjasněno, nikdo z recenzentů kupodivu nekomentoval. Nevyjadřovali se ani k tomu, že se *Hrad v Pyrenejích* vymyká z Gaarderovy typické tvorby zacílením na dospívající a dospělé čtenáře. V souvislosti s hlavními postavami recenzenti poukazovali na různé stereotypy, jednomyslně kladně zato hodnotili jejich dynamický dialog formou výměny emailů. Značný prostor věnovali také úvahám na téma nestrannosti či naopak předpojatosti autora v ústředním názorovém střetu.

Summary

The aim of the bachelor's thesis Chosen works by Jostein Gaarder and Their Critical Response was to interpret novels *The Orange Girl* (2004) and *The Castle in the Pyrenees* (2011) and to place these works in the context of their Czech and international critical reflection. I achieved this through the analysis of selected reviews in Czech, German and English.

In the theoretical part of the thesis I described the background of the author's life and characterized his work, then I defined the terms literary criticism, review and interpretation. In the practical part, I interpreted *The Orange Girl* and *The Castle in the Pyrenees* and then followed up my personal perspective with an analysis of literary Critical texts, from which I tried to read the reviewers' points of view and thus offer a more comprehensive view of both books. I drew on reviews from print periodicals (specifically the magazine *Ladění*, the literary monthly *Host*, the German daily *Der Spiegel*, and the Australian newspapers *The Sydney Morning Herald* and *The Australian*), as well as from online news sites (the online magazine *TOPZINE* and the website of the German media

outlet *Süddeutsche Zeitung*) and industry sites (*iLiteratura*, *literaturkritik.de*, *Hummanistischer Pressdienst*).

The similarity of the works, which I outlined in the introduction of my bachelor thesis, was partly reflected in their evaluations, which showed certain common features. In the case of both of the books, the reviewers criticized the lack of plasticity and stereotyping of the main characters. On the other hand, for both works they generally praised Gaarder's ability to expand the reader's philosophical horizons in an attractive way. However, it is debatable whether these judgements could be applied to Gaarder's other works – reviewer Karolína Stehlíková pointed out their thematic monotony, and reviewer Michael McGirr stated that Gaarder attributed the same characteristics to George, the protagonists of *The Orange Girl*, as to Sophie in the philosophical novel *Sophie's World*. In the critical reflections on the two works examined in the thesis, contradicting views have often emerged. Some reviewers considered the book to be primarily a love novel, while others considered it to be primarily a philosophical novel. While one review criticized the author's bias in polemics on philosophical themes, another emphasized their balance. Disagreements on such fundamental matters as the basic nature of the novel may be indicative of the multilayered nature of the works reviewed. Reviewers commented sporadically on the language of the works and their graphic design.

Seznam použitých zdrojů

Pramenná literatura

GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. Vyd. 4. Praha: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-06328-7

GAARDER, Jostein. *Hrad v Pyrenejích*. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2011. ISBN 978-80-00-02643-5

Odborná literatura

ALCHAZIDU, Athena; DOROVSKÝ, Ivan; ŘEŘICHOVÁ, Vlasta (eds.). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I, Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5

CULLER, Jonathan. *Krátký úvod do literární teorie*. 2. rozš. vyd. Brno: Host, 2015. ISBN 978-80-7491-233-7

ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-588-6

FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Brno: Host, 2003. ISBN 80-7294-078-3

HALADA, Jan; OSVLADOVÁ, Barbora (eds.). *Slovník žurnalistiky* [online]. Praha: Karolinum, 2017 [2023-04-29]. ISBN 978-80-246-3769-3. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/slovník-zurnalistiky-1316877/>

HUMPÁL, Martin; PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000* [online]. Praha: Karolinum, 2015 [2023-04-29]. ISBN 978-80-246-2758-8. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/moderni-skandinavske-literatury-1870-2000-1303900/>

NÜNNING, Ansgar (ed.). *Lexikon teorie literatury a kultury*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 56. ISBN 978-80-210-4413-5

TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4

TRESHER, Tanya, ed. *Twentieth-Century Norwegian Writers* [online]. Detroit: Cengage Gale, 2004 [2023-04-29]. ISBN 9780787668346. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|5LGB&v=2.1&it=aboutJournal>

Časopisecké a novinové zdroje

HUNT, Kathy. Fearless cave dwellers ossify into philosophical shallow pals. *The Australian* [online]. 15. 5. 2010 [2023-06-28]. Dostupné z: <https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ga/default.aspx?page>

KINDERMANN, Klemens. Verführung zum Träumen. *Spiegel Special* [online]. 2003, č. 3, s. 134-135 [2023-06-09]. Dostupné z: 28731655 (spiegel.de)

MCGIRR, Michael. The Orange Girl. *The Sydney Morning Herald*. [online]. Sydney: Fairfax Media, 2004, 11. 12. 2004 [2023-06-28]. Dostupné z: https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/ha/default.aspx?page_driver=searchBuilder_Search#!?&_suid=168799413677703405370511362069

REISSNER, Martin. Žít a umřít podle Gaardera. *Ladění* [online]. 2004, ročník IV (XIV), č. 4, s. 23–24 [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:53bb5cec-d7f6-11e1-967e-0050569d679d?page=uuid:53c1776d-d7f6-11e1-967e-0050569d679d>

STEHLÍKOVÁ, Karolína. Příliš pomačkané pomerančové pyré. *Host* [online]. 2005, č. 8, s. 56–57 [2023-06-09]. Dostupné z: host 05 08.indd (casopishost.cz)

The 2000 Hans Christian Andersen Awards: The Nominees. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature* [online]. 2000, č.3, s. 54 [2023-04-29]. Dostupné z: https://www.ibby.org/es/subnavigation/archives/flipbook?tx_archive_archivelist%5Baction%5D=show&tx_archive_archivelist%5Bcontroller%5D=Publication&tx_archive_archivelist%5Bpublication%5D=98&cHash=58d6f58b16c2366525e243576893ae6c

Online zdroje

BEDDIES, Peter. „Beweg dich beim Denken“. In: *Berliner Morgenpost* [online]. 9.12.2009 [2023-06-27]. Dostupné z: <https://www.morgenpost.de/printarchiv/kultur/article/04939954/Beweg-dich-beim-Denken.html>

GREČNEROVÁ, Barbora. Hrad v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 7. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: [Hrad v Pyrenejích – iLiteratura.cz](https://www.iliteratura.cz)

GREČNEROVÁ, Barbora. Všichni dospělí kdysi bývali dětmi. In: *iLiteratura* [online]. 13. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: [Všichni dospělí kdysi bývali dětmi – iLiteratura.cz](https://www.iliteratura.cz)

HRONOVÁ, Zuzana. Jsme horší než děti. Zapomněli jsme žasnout nad světem a hlídá nás autocenzura, říká Jostein Gaarder. In: *Aktuálně.cz*. [online]. 18. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/jostein-gaarder-nejlepsimi-filozofy-jsou-deti-umeji-zasnout/r~1a4014321b4d11e682380025900fea04/>

LIBINGEROVÁ, Jitka. Jostein Gaarder: Příběh o smrti, kterou provází tajemná dívka s pomeranči. In: *TOPZINE* [online]. 31. 7. 2012 [2023-06-09]. Dostupné z: [Jostein Gaarder. Příběh o smrti, kterou provází tajemná Dívka s pomeranči - TOPZINE.cz](https://www.topzine.cz)

MERTINOVÁ, Petra. Jostein Gaarder. In: *iLiteratura*. [online]. 11. 5. 2016 [2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/14023-gaarder-jostein>

METCALFE, Anna. Small Talk: Jostein Gaarder. In: *Financial Times* [online]. 31. 5. 2010 [2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/f7e98d0c-69e4-11df-a978-00144feab49a>

MÜLLER, Linnea; SCHWARZ, Rahel. Interview mit Jostein Gaarder. In: *Die Blaue Seite* [online]. 2013 [2023-05-17]. Dostupné z: <https://die-blaue-seite.de/interview-mit-jostein-gaarder>

NAVISSI, Frank. Zwischen Wissenschaft und Glauben. In: *Humanistischer Pressdienst* [online]. 30. 3. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: [Zwischen Wissenschaft und Glauben | hpd](https://www.hpd.de)

PERSON, Jutta. Das Zauberperlenspiel. In: *Süddeutsche Zeitung* [online]. 7. 6. 2010 [2023-06-11]. Dostupné z: [Roman: Die Frau mit dem roten Tuch - Das Zauberperlenspiel - Kultur - SZ.de \(sueddeutsche.de\)](https://www.sueddeutsche.de)

PŘÍBÁŇ, Michal. Ladění. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2008 [2023-06-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=255>

SCHMITT, Axel. Ein „Tele-skop“ in die Vergangenheit. In: *Literaturkritik.de* [online]. 12. 12. 2003 [2023-06-09]. Dostupné z: Ein "Tele-skop" in die Vergangenheit - Jostein Gaarders Roman "Das Orangenmädchen" ist eine grandiose Ode an die Liebe und das Glück zu leben : literaturkritik.de

SVOBODOVÁ, Zuzana. Z druhé strany: K dialogu v textech Josteina Gaardera. In: *Paideia: Philosophical e-journal of Charles University* [online]. 2020, ročník XVII, č.1, s. 5 [2023-04-29]. Dostupné z: View of From the other side: On dialogue in texts by Jostein Gaarder (cuni.cz)

ŠUBRTOVÁ, Milena. Tajemství Hradu v Pyrenejích. In: *iLiteratura* [online]. 23. 3. 2011 [2023-06-11]. Dostupné z: Tajemství hradu v Pyrenejích – iLiteratura.cz

Average national newspaper readership in Australia in the twelve months to September 2022. In: *Statista* [online]. 20. 3. 2023 [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/940646/national-newspaper-readership-australia/>

Der Humanistische Pressdienst. In: *Hummanistischer Pressdienst* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: Der Humanistische Pressdienst | hpd

Dívka s pomeranči. In: *ČSFD.cz* [online]. [2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/269168-divka-s-pomeranci/prehled/>

Haló! Je tu někdo? In: *Městská knihovna* [online]. [cit./vid. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://search.mlp.cz/cz/titul/halo-je-tu-nekdo/2159332/#/getPodobneTituly=deskripty-eq:9874-amp:key-eq:2159332>

Jostein Gaarder: Hrad v Pyrenejích. Racio versus duchovno. In: *Týden.cz* [online]. 16. 2. 2011 [2023-06-14]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/jostein-gaarder-hrad-v-pyrenejich-racio-versus-duchovno_194035.html

Kdo jsme. In: *Časopis HOST* [online]. [2023-06-11]. Dostupné z: <https://casopishost.cz/o-nas>

O projektu. In: *iLiteratura.cz* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/o-projektu>

Seit Jahrzehnten blickt Deutschland in den „Spiegel“. In: *NDR.de* [online]. 3. 5. 2023 [2023-06-12]. Dostupné z: <https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/Seit-Jahrzehnten-blickt-Deutschland-in-den-Spiegel,spiegel1776.html>

Süddeutsche Zeitung. In: *euro topics* [online]. [2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/de/148780/sueddeutsche-zeitung>

The Dictionary of Sydney was archived in 2021. In: State Library New South Wales [online]. [2023-06-12]. Dostupné z: https://dictionaryofsydney.org/artefact/sydney_morning_herald

The Monthly. Jostein Gaarder (p1) in convercaton with Ramona Koval. In: *YouTube* [online]. 3. 5. 2013 [2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qDondk1qwFU>

The Orange Girl – Editions. In: *Goodreads* [online]. [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/work/editions/1015565-appelsinpiken?page=5>

The Sydney Morning Herald is the most-read masthead in the country. In: *The Sydeny Morning Herald* [online]. 21. 11. 2022 [2023-06-12]. Dostupné z: Sydney Morning Herald retains its lead as most-read in the country (smh.com.au)

Ze studentského startupu ve stabilní mediální společnost. In: *CzechNetMedia* [online]. [2023-06-12]. Dostupné z: <https://czechnetmedia.cz/>

Teze bakalářské práce

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Anežka Benešová	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2020	
Fakultní e-mail diplomantky/diplomanta: 13782536@fsv.cuni.cz	
Studijní program/specializace: Komunikační studia, žurnalistika	
Název práce v češtině:	
Vybraná díla Josteina Gaardera a jejich kritický ohlas Název práce v angličtině:	
Literary-critical response of selected works by Jostein Gaarder	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2022/2023) (diplomovou práci je možné obhajovat nejdříve šest měsíců od schválení tezí)	
LS 2022/2023	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):	
Bakalářská práce se bude zabývat vybranými romány norského spisovatele Josteina Gaardera, jednoho z nejpřekládanějších současných světových autorů v oblasti literatury pro děti a mládež, jehož tvorba je unikátní zpracováním těžkých filozofických témat lehkou příběhovou formou. Práce se zaměří konkrétně na díla <i>Dívka s pomeranči</i> (2004) a <i>Hrad v Pyrenejích</i> (2011), která spojuje téma odcházení ze života a způsob vyprávění. Cílem práce bude analyzovat kritické ohlasy, kterých se romány dočkaly v českém i mezinárodním prostředí a v jejich kontextu díla interpretovat.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):	
Úvod – seznámení s tématem a cílem práce Teoretická část – život autora a kontext jeho tvorby, definice literární kritiky a vymezení souvisejících pojmů Praktická část – analýza kritických ohlasů a vlastní interpretace románů <i>Dívka s pomeranči</i> a <i>Hrad v Pyrenejích</i> Závěr	
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):	
Práce se zaměří na období v letech 2005 a 2010, kdy romány <i>Dívka s pomeranči</i> a <i>Hrad v Pyrenejích</i> vyšly v českém překladu. Bude zkoumat vybrané literárněkritické ohlasy na tato díla, které se objevily v českých či zahraničních periodikách (<i>Host</i> , <i>Ladění</i> , <i>Bookbird</i> , <i>International Journal of Innovative Technologies in Social Science</i>) či v internetovém prostoru (<i>iLiteratura</i> , <i>Topzine</i> , <i>Týden.cz</i>)	
Postup (technika) při zpracování materiálu:	
Kvalitativní analýza vybraných českých i zahraničních kritických ohlasů na uvedená díla.	
Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):	

GAARDER, Jostein. *Dívka s pomeranči*. 4. vyd., Praha: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-06328-7
Filozofický román určený pro děti a mládež zachycuje dvojí příběh. Hlavním hrdinou ústředního vyprávění je patnáctiletý Georg, kterému v útlém dětství zemřel otec. Druhým, vloženým příběhem je příběh o dívce z pomeranči, který Georgův otec svému synovi vypráví v rozsáhlém dopisu.

GAARDER, Jostein. *Hrad v Pyrenejích*. Praha: Albatros, 2011. ISBN 978-80-00-02643-5
V románu sestávajícím z dopisové korespondence dvou bývalých milenců, který je tentokrát určen spíše dospělým čtenářům, autor intimním a naléhavým způsobem otevírá velké filozofické otázky. Hlavním motivem knihy je smrt a uvažování nad možností posmrtného života.

DOROVSKÝ, Ivan, ŘEŘICHOVÁ, Vlasta ALCHAZIDU, Athena (eds.). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I, Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-807277-314-5
Slovník sestavený kolektivem autorů z Masarykovy univerzity zahrnuje životopisy a základní informace o dílech zahraničních autorů knih pro děti a mládež.

HALADA, Jan a OSVALDOVÁ Barbora, eds. *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN: 978-80-246-3752-5
Slovník sedmnácti autorů působících na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK definuje základní pojmy z oblasti žurnalistiky, které doplňuje o konkrétní příklady z praxe. Jeho součástí jsou mj. definice pojmů literární kritika nebo recenze.

NORTHROP, Frye. *Anatomie kritiky*. Brno: Host, 2003. ISBN 80-7294-078-3
V souboru čtyř esejí autor vymezuje strukturu, principy a terminologii literární vědy. Zabývá se historickou, etickou, archetypální a rétorickou kritikou. Používá také příklady z historické i moderní literatury.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9
Publikace definuje základní pojmy obecné metodologie, specifikuje, co je typické pro výzkum v sociálních vědách, zabývá se vztahem mezi teoretickou částí vědy a konkrétními výzkumnými technikami, zachycuje strukturu vědeckovýzkumného procesu a zejména představuje nejčastější postupy ve výzkumech médií a kultury.

**TRESHER, Tanya. *Twentieth-century Norwegian writers* [online]. 2023-02-23. Dostupné z: [Twentieth-Century Norwegian Writers - Gale Literature \(cuni.cz\)](https://www.gale.com/press/2023/02/23/twentieth-century-norwegian-writers)
Slovník shrnuje životopisy a kritické ohlasy nejvlivnějších norských autorů 20. století, zejména těch předkládaných do angličtiny.**

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let):

Novotná Michaela. *Severská literatura a její interpretace*, 2019, diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, vedoucí práce Věra Vykoukalová

Šmídová Simonetta, *Motiv smrti, hledání identity a smyslu života ve vybraných dílech Josteina Gaardera se zaměřením na děti a mládež*, 2019, bakalářská práce. Masarykova univerzita, Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky, vedoucí práce Miluše Juříčková⁴

Datum / Podpis studenta/ky

8.3.2023

.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
<i>ČEKOVÁ JANA</i>	<i>8.3.2025</i>
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vydání Dívky s pomeranči v českém nakladatelství Albatros (obrázek)

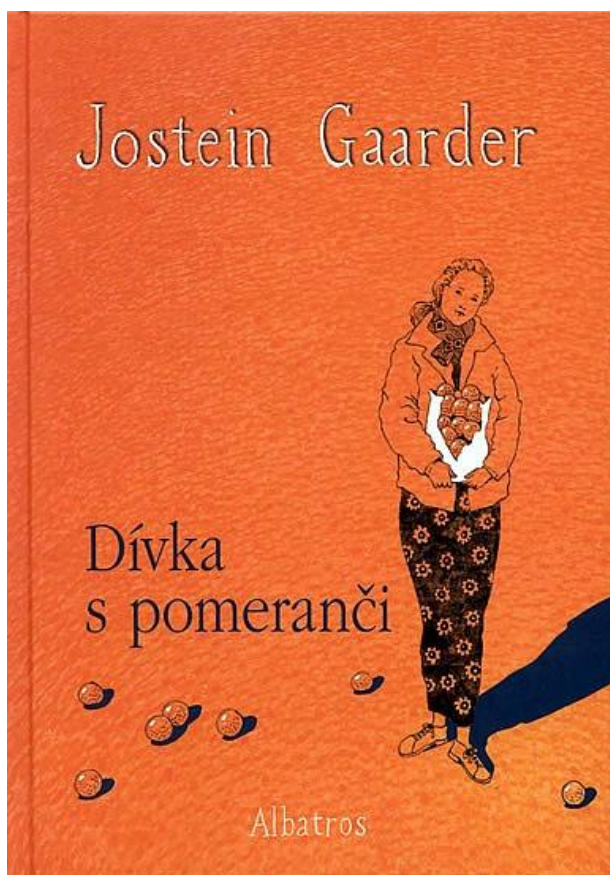
Příloha č. 2: Vydání Dívky s pomeranči v norském nakladatelství Aschehoug (obrázek)

Příloha č. 3: Vydání Hradu v Pyrenejích v českém nakladatelství Albatros (obrázek)

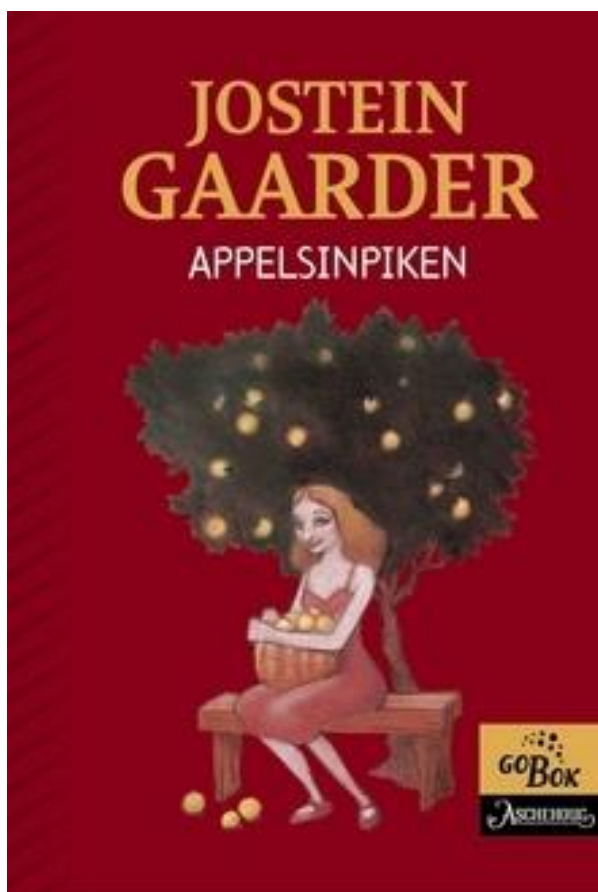
Příloha č. 4: Vydání Hradu v Pyrenejích v norském nakladatelství Aschehoug (obrázek)

Příloha č. 5: Portrét Josteina Gaardera (obrázek)

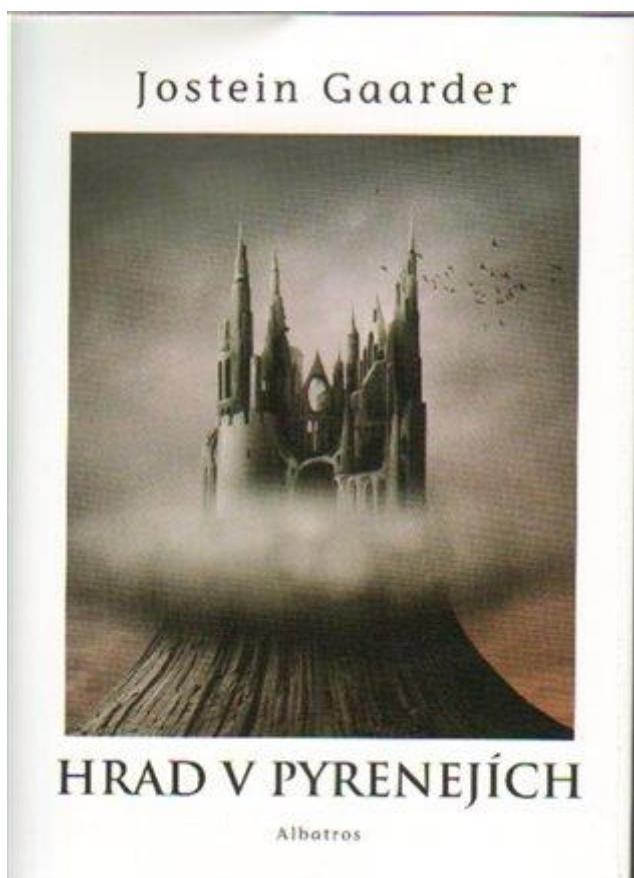
Přílohy

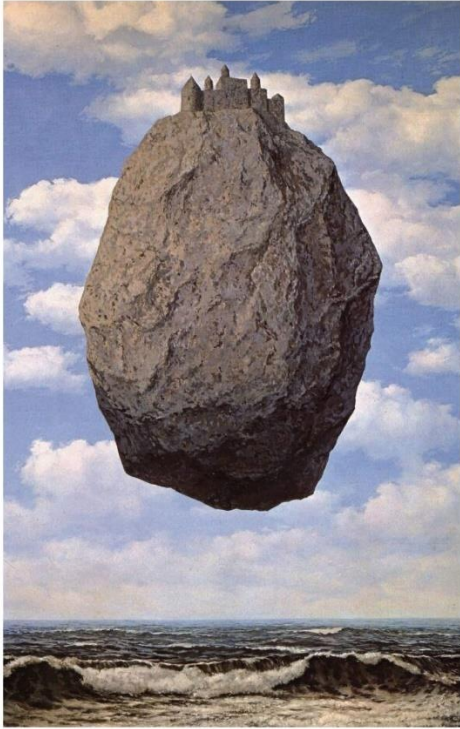
Příloha č. 1: Vydání Dívky s pomeranči v českém nakladatelství Albatros (obrázek)

Příloha č. 2: Vydání Dívky s pomeranči v norském nakladatelství Aschehoug (obrázek)

Příloha č. 3: Vydání Hradu v Pyrenejích v českém nakladatelství Albatros (obrázek)

Slottet i Pyreneene

**Příloha č. 4: Vydání Hradu v Pyrenejích v norském nakladatelství Aschehoug
(obrázek)**

Příloha č. 5: Portrét Josteina Gaardera (obrázek)

Zdroj: Wikimedia Commons (autor: Christoph Kockelmann)